

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO - SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Veronika Kouřilová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Důchodová reforma na Slovensku
Veronika Kouřilová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika KOUŘILOVÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Důchodová reforma na Slovensku**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Současný stav ve SR
3. Přístupy k důchodové reformě
4. Náměty pro českou ekonomiku
5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

cca 30

Forma zpracování bakalářské práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy) - Durdisová a kol., Oeconomica, 2005

Sociální ochrana a důchodový systém - Slaný, Krebs, Brno 2004

Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav a potřeba reform) I.,II. - Vladimír Bezděk, Praha, ČNB 2000

EU pension reform - An overview of the debate and an empirical assessment of the main policy reform options - K. Mc. Morrouw, W. Roeger, European Commission, Brussels, January 2002 (online)

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_papers/2002/ecp162

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jan Šolta, CSc.

Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce:

25. října 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

19. května 2008

prof. Ing. Jan Capek, CSc.
děkan

L.S.

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 15. listopadu 2007

Děkuji vedoucímu práce Ing. Janu Šoltovi, CSc. za průběžnou kontrolu, pomoc a podnětné připomínky k mé bakalářské práci.

SOUHRN

Tato bakalářská práce je věnována důchodové reformě na Slovensku. Začátek práce se zabývá sociální politikou, objasňuje pojem sociální politika, místo sociální politiky ve společnosti, její principy, typy, funkce, nástroje a její vývoj. Dále jsou zde klasifikovány používané penzijní systémy podle jejich provozovatelů, podle způsobu financování nebo podle penzijních dávek.. V práci je také krátce popsán systém před reformou a důvody, které vedly k důchodové reformě. Poté se práce zabývá podstatou důchodové reformy a argumenty proti důchodové reformě. Závěr práce je zaměřen na dopady důchodové reformy, především na deficit veřejných financí.

KLÍČOVÁ SLOVA

sociální politika, penzijní systémy, důchodová reforma, dopady

TITLE

Pension reform in Slovakia

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals with the retirement pension reform in Slovakia. The beginning of the thesis introduces and explains the construct of social politics, its position in society, its principles, types, functions, instruments and its development. Then the pension systems are classified according to their operators, the way of financing or the retirement pension benefits. The work also describes briefly the system before the reform and the reasons which lead to the retirement pension reform.. Hereafter the thesis inquires into the basis of the reform and into its disadvantages. In the end the results of the reform, above all the deficit of public finance, are introduced.

KEYWORDS

social politics, pension systems, pensions reform, results

OBSAH

ÚVOD	10
1 SOCIÁLNÍ POLITIKA	11
1.1 POJEM SOCIÁLNÍ POLITIKA A JEJÍ MÍSTO VE SPOLEČNOSTI.....	11
1.2 ZÁKLADNÍ PRINCIPY SOCIÁLNÍ POLITIKY	12
1.2.1 <i>Princip sociální spravedlnosti</i>	12
1.2.2 <i>Princip sociální solidarity</i>	13
1.2.3 <i>Princip subsidiarity (subsidiární – pomocný, náhradní, podpůrný)</i>	13
1.2.4 <i>Princip participace</i>	13
1.3 TYPY SOCIÁLNÍ POLITIKY, JEJÍ FUNKCE A NÁSTROJE	14
1.3.1 <i>Objekty a subjekty sociální politiky</i>	14
1.3.2 <i>Typy sociální politiky</i>	15
1.3.3 <i>Funkce sociální politiky</i>	16
1.3.4 <i>Nástroje sociální politiky</i>	17
1.4 VÝVOJ SOCIÁLNÍ POLITIKY	18
2 KLASIFIKACE PENZIJNÍCH SYSTÉMŮ	20
2.1 PENZIJNÍ SYSTÉMY PROVOZOVANÉ VEŘEJNÝM A SOUKROMÝM SEKTOREM	20
2.2 PENZIJNÍ SYSTÉMY PODLE DRUHU FINANCOVÁNÍ.....	21
2.2.1 <i>PAYG (Pay-As-You-Go)</i>	21
2.2.2 <i>PAYG s nárazníkovým fondem</i>	21
2.2.3 <i>Plně fondový systém</i>	22
2.2.4 <i>Částečně fondový systém</i>	22
2.2.5 <i>Notional funding</i>	23
2.3 DÁVKOVĚ DEFINOVANÉ A PŘÍSPĚVKOVĚ DEFINOVANÉ PENZIJNÍ PLÁNY	23
2.4 DOBROVOLNÉ A POVINNÉ PENZIJNÍ SYSTÉMY	24
3 SYSTÉM DŮCHODOVÉHO ZABEZPEČENÍ PŘED REFORMOU	25
3.1 FORMY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU PŘED REFORMOU	25
4 DŮVODY DŮCHODOVÉ REFORMY NA SLOVENSKU	26
4.1 OFICIÁLNÍ DŮVODY	26
4.1.1 <i>Neudržitelnost současného systému financování důchodů</i>	26
4.2 SKUTEČNÉ DŮVODY.....	29
4.2.1 <i>Ideologicko – politické důvody</i>	29
4.2.2 <i>Vliv mezinárodních finančních institucí</i>	30
4.2.3 <i>Snaha o rozšíření finančních trhů</i>	31
5 PODSTATA DŮCHODOVÉ REFORMY	32
5.1 I. PILÍŘ	32
5.2 II. PILÍŘ.....	34
5.3 III. PILÍŘ	40
6 ARGUMENTY PROTI DŮCHODOVÉ REFORMĚ	44
6.1 PROBLÉMY DŮCHODOVÉ REFORMY	44
6.1.1 <i>Zvýšení odvodového zatížení pracujících</i>	44
6.1.2 <i>Posílnění státního průběžného důchodového systému</i>	45
6.1.3 <i>Náklady reformy ponesou starší lidé a nižší příjmové skupiny</i>	45
6.1.4 <i>Nesprávně definovaná úloha prvního pilíře – státní podnikání a nulová solidarita</i>	45
6.1.5 <i>Úplná zásluhovost v prvním pilíři novém důchodovém systému je nesprávným řešením</i>	46
6.1.6 <i>Nejasně definovaná vlastnická práva k důchodovým úsporám</i>	46
6.1.7 <i>Centrální výběr příspěvků na důchodové zabezpečení</i>	46
6.2 RIZIKA DŮCHODOVÉ REFORMY A JEJÍ SOCIÁLNÍ DOPADY	47
6.2.1 <i>Nejistota</i>	47

6.2.2	<i>Otazníkový výnos</i>	48
6.2.3	<i>Nedostatečná informovanost a riziko nesprávného výběru</i>	49
7	DOPADY DŮCHODOVÉ REFORMY NA SLOVENSKU	50
7.1	NEPROMYŠLENÝ VSTUP DO II. PILÍŘE	50
7.2	DEFICIT VEŘEJNÝCH FINANČÍ	50
7.3	DALŠÍ DOPADY	53
	ZÁVĚR	54
	POUŽITÁ LITERATURA	56
	PŘÍLOHA	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 5-1 Sazby důchodového pojištění v procentech	32
Tabulka 5-2 Možnost volby	34
Tabulka 5-3 Čistá hodnota majetku důchodových fondů	36
Tabulka 5-4 Charakteristika fondů	38
Tabulka 5-5 Hlavní faktory vlivu na výšku důchodové dávky v I. a II. pilíři	40
Tabulka 7-1 Vliv II. pilíře na deficit veřejných financí	52
Graf 4-1 Vývoj míry náhrady	26
Graf 4-2 Střední délka života	27
Graf 4-3 Vývoj počtu platitelů odvodů, poběratelů důchodů a míry nezaměstnanosti	28
Graf 5-1 Počet spořitelů v důchodových fondech	38
Graf 5-2 Průměrný reálný výnos v důchodových fondech (2006 – 2007)	39
Graf 7-1 Předpokládaný deficit prvního pilíře v procentech HDP	51
Graf 7-2 Celkové výdaje na důchody	52

Seznam použitých zkratk

DSS	důchodová správcovská společnost
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky
OECD	organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SR	Slovenská republika

Úvod

Součástí sociálního zabezpečení je systém důchodového zabezpečení, který je v posledních asi dvaceti letech hodně diskutovanou oblastí. Mnoho států své penzijní systémy reformuje, chystá se je zreformovat nebo je již zreformovalo jako např. Slovensko, jemuž je tato práce věnována. Státy přistupují k důchodovým reformám, neboť mají problémy se stárnutím populace a poklesem porodnosti a výdaje na důchody představují nejvýznamnější položku mandatorních výdajů.

Státy v oblasti důchodových systémů řeší otázky týkající se míry úlohy státu a soukromého sektoru v ekonomice, míru svobody občanů v rozhodování o své budoucnosti či způsobu financování těchto systémů.

Důchodová problematika vyvolává řadu diskusí a názory na ni se liší, ať už jde o interpretaci minulosti, současného stavu nebo návrhů, podle kterých by se měl důchodový systém v budoucnu ubírat.

Nejčastěji důchodové reformy zvyšují věk odchodu do důchodu nebo počet let placení příspěvků, snižují poměr důchodu ke mzdě v garantovaném prvním pilíři, posilují vazbu mezi placením příspěvků a oprávněním k důchodům a vytvářejí speciální fondy pro vyplácení důchodů. Státy se tak snaží snížit váhu, která je v důchodovém systému kladena na první pilíř a zvýšit váhu druhého a třetího pilíře. Snahou reformem je tedy diverzifikovat financování důchodů.

Jak bylo napsáno výše tato bakalářská práce se zabývá důchodovou reformou na Slovensku.

Začátek práce se zabývá sociální politikou, objasňuje pojem sociální politika, místo sociální politiky ve společnosti, její principy, typy, funkce, nástroje a její vývoj. Dále jsou zde klasifikovány penzijní systémy podle jejich provozovatelů, podle způsobu financování nebo podle penzijních dávek. V práci je také v krátkosti popsán systém před reformou a oficiální a neoficiální důvody, které vedly k důchodové reformě. Poté se práce zabývá podstatou důchodové reformy. Tedy tím, že důchodový systém je rozdělen do tzv. pilířů. Pilíř představuje zdroj financování důchodu. Pilíře jsou tři, 1. a 2. pilíř je povinný a 3. pilíř je dobrovolný. V práci jsou také uvedeny názory Ivana Švejny, Martina Chrena a Ivana Lesaye jako argumenty proti důchodové reformě. Závěr práce je zaměřen na dopady důchodové reformy, hlavně na deficit veřejných financí.

1 Sociální politika

Než se začnu podrobněji zabývat důchodovou reformou na Slovensku, je třeba objasnit pojem sociální politika, místo sociální politiky ve společnosti, její principy, typy, funkce, nástroje a její vývoj, neboť důchodové zabezpečení je součástí sociální politiky.

1.1 Pojem sociální politika a její místo ve společnosti

Sociální politika nemá jednoznačně vymezenou definici, neboť není jednoznačně vymežitelná. Chápat se může různě, ale obecně ji lze definovat jako **politiku, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života**. Sociální politika jako celek představuje určitý systém s vnitřními vazbami i s vazbami na své společenské okolí a jsou jí vlastní i určité společné znaky¹.

Sociální politika je vždy součástí určitého společenského celku, ovlivňuje jednu z nejvýznamnějších sfér života společnosti, a proto má nezastupitelné místo ve společenském systému (ten tvoří sféra ekonomická, sociální, ekologická, vědeckotechnická, politická, kulturní apod.) a také se rozvíjí v rámci celého tohoto systému a současně také působí na rozvoj celého společenského systému. Tím, že se sféry společenského systému vzájemně ovlivňují komplikuje formulaci všeobecně přijímané definice sociální politiky.

V dnešní moderní společnosti je sociální politika její integrální součástí, koncentruje se k rozvoji sociální sféry a hledá odpovědi na zcela specifické otázky, na něž nereagují a neodpovídají ostatní sféry života společnosti, resp. politiky, které je usměrňují.

Sociální politika zpravidla zahrnuje:

- politiku sociálního zabezpečení (včetně osobních sociálních služeb),
- rodinnou politiku,
- bytovou politiku (zejména její sociální aspekty),
- zdravotní politiku,
- politiku zaměstnanosti,
- vzdělávací politiku.

¹ Krebs V. a kolektiv – *Sociální politika*, ASPI Publishing, s. r. o., Praha 2002,

„Základním cílem sociální politiky musí být vytvoření lidsky důstojných podmínek života a zajištění rovných příležitostí všem“².

1.2 Základní principy sociální politiky

Sociální politika musí respektovat určité základní principy, které jsou pro ni určující a jsou jí vlastní a které se v ní také více či méně zřetelně promítají. Mezi principy, které jsou všeobecně pro sociální politiku typické, určující a nejvýznamnější patří:

- princip sociální spravedlnosti
- princip sociální solidarity
- princip subsidiarity
- princip participace

V sociální politice se setkáváme i s dalšími principy a s jejich různými kombinacemi, např. s principem univerzality, adekvátnosti, komplexnosti, garance aj.

1.2.1 Princip sociální spravedlnosti

Sociální spravedlnost je klíčovým principem mezi všemi principy sociální politiky. Je důležité chápat spravedlnost v sociální politice v právním slova smyslu (souhrn právních norem a zásad) a ve smyslu sociální spravedlnosti, kterou lze vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány příjmy a bohatství a také životní příležitosti a předpoklady mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny.

Sociální spravedlnost je spravedlnost spojená s procesy rozdělování a přerozdělování příjmů i šancí. Sociální spravedlnost jako předem daná entita prakticky neexistuje. Záleží na nás, zda následky činů považujeme nebo nepovažujeme za sociálně spravedlivé.

Problém sociální spravedlnosti je problém relativní a je třeba na něj nahlížet z mnoha hledisek. Představa o sociální spravedlivosti ve společnosti je vždy výsledkem rozmanitých dílčích subjektivních hodnocení a vnímání existujících sociálních rozdílů a nerovností.

² Krebs V. a kolektiv – *Sociální politika*, ASPI Publishing, s. r. o., Praha 2002

1.2.2 Princip sociální solidarity

Sociální solidarita (vzájemná podpora, sounáležitost) souvisí především s utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin (zejména rodin) v zájmu naplňování idey sociální spravedlnosti. Princip vychází z poznání o nutnosti harmonické spolupráce mezi lidmi (člověk je vždy a za všech okolností svou existencí v jisté míře odkázán i na druhé, je závislý na soužití ve společnosti jako celku).

Solidarita je výrazem lidského porozumění a pospolitosti, vzájemné soudržnosti a také odpovědnosti.

T. G. Masaryk k problému sociální solidarity uvádí: „Solidarita je etickým příkazem, neboť člověk je dlužníkem společnosti, a zříká-li se svých práv, privilegií, ve shodě s ideou solidarity, je to jen splácení dluhu za prospěch, který skýtá společnost jednotlivci, rovněž jako dluh generacím minulým, jejich statky nakupené pílí jsou mu k dispozici, a povinností všech lidí je solidárně pracovat na rozhojnění tohoto bohatství.“³

Sociální solidaritu můžeme posuzovat z různých hledisek (např. z hlediska kdo solidaritu organizuje). Nejčastěji se v moderních společnostech naplňuje pomocí redistribuční a transferové politiky státu. Významná je však i solidarita jedinců, spolků, sdružení apod. založená na filantropii.

1.2.3 Princip subsidiarity (subsidiární – pomocný, náhradní, podpůrný)

Jde o princip spojující osobní odpovědnost se solidaritou. Podle tohoto principu je každý povinen nejdříve pomoci sám sobě svými vlastními silami, nemá-li tuto možnost, musí mu pomoci rodina. Rodině také přísluší, aby si pomohla sama svými silami a teprve dostane-li se do velkých obtíží, volá na pomoc jiná společenství. Stát je tedy volán jako poslední možnost. Jeho povinností je primárně pečovat o vytvoření podmínek, aby si každý mohl pomoci vlastním přičiněním a sám pomáhá jako poslední, jsou-li ostatní možnosti pomoci vyčerpány.

1.2.4 Princip participace

V demokratické společnosti se předpokládá nejen svobodná artikulace cílů, zájmů a potřeb sociálních subjektů, ale i spoluúčast sociálních subjektů na jejich tvorbě a realizování.

³ *Masarykův slovník naučný*, nakladatelství Československého kompasu, Praha 1932

Smyslem participace je, že lidé, jichž život je ovlivňován určitými opatřeními a rozhodnutími, musí mít také možnost účastnit se procesu, který vede k jejich přijímání a realizaci – tedy, aby lidé měli reálnou možnost podílet se na tom, co bezprostředně ovlivňuje jejich život. Člověk přestává být pasivním příjemcem sociálněpolitických opatření (převážně státu), ale sám se na jejich tvorbě podílí a spolurozhoduje o jejich realizaci. Ale důležitý je tady předpoklad, že jedinci (občan) jsou dobře vzdělaní a informovaní, že si uvědomují svá práva i odpovědnost a zároveň, že jsou dostatečně zralí a vyspělí pro odpovědné sociální jednání, a že stát je v tomto podpoří.

1.3 Typy sociální politiky, její funkce a nástroje

Než se začnu zabírat modely sociální politiky je třeba vysvětlit pojmy objekt a subjekt sociální politiky, neboť mají význam pro konkrétní podobu a charakter sociální politiky.

1.3.1 Objekty a subjekty sociální politiky

Pojem objekt sociální politiky zahrnuje všechny obyvatele dané země, ať jednotlivce nebo určité sociální skupiny.

Za objekty sociální politiky považujeme ty, kterým jsou opatření sociální politiky určena a na něž jsou zaměřena. Některá opatření jsou určena všem, jiná jsou určena pouze pro některé sociální skupiny, či pouze jednotlivce. Objekty sociální politiky jsou podle charakteru a záměru jednotlivých opatření různě strukturovány – např. z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, příjmů atd.

Pod pojmem subjekt si musíme představit ty, kdo mají zájem, vůli, schopnosti, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování a kdo takové činnosti a chování může iniciovat a naplňovat, a tedy i nést za ně zodpovědnost. Subjekty lze členit na státní a nestátní (tržní, ostatní netržní). Významným subjektem, který do značné míry určuje trend sociální politiky v daném časovém období a společnosti, je v dnešní moderní době stát.

K subjektům sociální politiky patří:

- stát a jeho orgány,
- zaměstnavatelé a firmy,
- zaměstnavatelské, zaměstnanecké a odborové orgány,

- regiony, místní komunity, obce, jejich orgány a instituce, občanské organizace a iniciativy,
- církve,
- občané, rodiny, domácnosti.

1.3.2 Typy sociální politiky

Zpravidla jsou uváděny tři klasické typy sociální politiky, kterou jsou rozlišovány i v literatuře o sociální politice v zemích OECD.

1. Redistributivní typ

Sociální problémy lidí vnímá jako sociální práva. Někdy je označován za univerzalistický s dominantní rolí státu. Ve své podstatě se orientuje na univerzální poskytování dávek, tj. na celou populaci, resp. vymezené sociální skupiny bez ohledu na to, jaké sou jejich individuální možnosti pokrýt potřeby. Je velmi náročný na ekonomické zdroje, vyžaduje tedy značný rozsah redistribucí.

2. Výkonový (korporativní) typ

Sociální potřeby mají být primárně uspokojovány na základě výkonu a produktivity. Zdůrazňuje význam pracovních zásluh pro uspokojování sociálních potřeb lidí. Je založen na širší kooperaci občanů a nejčastěji také na aplikaci obligatorního sociálního pojištění. Míra redistribuce je zde nižší než u nedistributivního typu. Významným zdrojem financování dávek jsou prostředky pojistných fondů. Stát ručí pouze za základní společensky uznaná minima potřeb a vytváří prostor pro působení nestátních subjektů.

3. Reziduální typ

Zdůrazňuje individuální odpovědnost každého za uspokojování sociálních potřeb. Spoléhá téměř výhradně na trh a jeho instituce a na rodinu. Teprve tehdy až tyto subjekty selžou, nastupuje státní sociální politika. Dávky která však stát poskytuje jsou relativně skromné a jejich poskytování je testováno příjmy. Tedy míra redistribuce je zde nejnižší.

V žádné zemi nemají výhradně jeden konkrétní model sociální politiky, ale je to vždy určitým „mix“ rysů všech uvedených modelů. Nezastupitelnou roli v sociální politice v těchto modelech hraje stát.

1.3.3 Funkce sociální politiky

Existují různé funkce sociální politiky, které vznikaly postupně a vyvíjejí se s ohledem na čas, místo a poměry jednotlivých zemí. Kritéria pro jejich klasifikaci mohou být různá.

Mezi nejčastěji uváděné funkce patří:

- funkce ochranná,
- funkce rozdělovací a přerozdělovací,
- homogenizační,
- stimulační,
- preventivní.

Ochranná funkce

Řeší již vzniklé sociální události. Jde tady o zmírnění či odstranění určitých sociálních událostí, ať již jsou spojeny se světem práce nebo s životními stádii a událostmi. Tato funkce je nejstarší a tvoří tradiční a stabilní prvek sociální politiky a je ji třeba neustále posilovat. Ochranná funkce vychází primárně z humanitního snažení společnosti a sekundárně z potřeby ochrany člověka jako pracovní síly.

Rozdělovací a přerozdělovací funkce

Je nejvýznamnější a zároveň nejsložitější funkcí. Touto funkcí je určován podíl jedinců na výsledku ekonomické činnosti a na společenském bohatství.

Všímáme si zde příjmů, mezd, důchodů a jejich redistribuce, ale také rozdělování životních šancí, možností. Tedy je třeba rozdělovací funkci chápat nejenom jako rozdělování důchodů, ale že je to i účelné začleňování jedinců do společnosti, je to i rozdělování prostředků, podmínek a předpokladů sloužících ke zlepšení jejich života a osobnostnímu rozvoji.

Přerozdělovací funkce spočívá v modifikaci prvotního rozdělování, tedy v přerozdělení toho, co již jednou bylo nedokonale či „nespravedlivě“ rozděleno

trhem. Přerozdělováním se zmírňuje počáteční nerovné postavení lidí v té míře, kterou společnost považuje za žádoucí. Projevuje se především prostřednictvím daní a transferů.

Mezi hlavní nástroje přerozdělovací funkce patří státní rozpočet a veřejné rozpočty, soustavy pojištění (zejména obligatorního) a mnoho dalších institucí jako jsou např. nadace, neziskové organizace, církve aj. Výsledkem přerozdělovacího procesu je výsledné rozdělení důchodů, pro něž je typická menší nerovnost než pro prvotní rozdělení.

Míra přerozdělení je v každé době a zemi rozdílná. Existuje určitá mezní hodnota přijatelné nerovnosti, a tedy i míry redistribuce.

Homogenizační funkce

Zabývá se zmírňováním sociálních rozdílů v životních podmínkách jedinců a sociálních skupin a k odstraňování neodůvodněných rozdílů. Homogenizace je proces, v němž společnost poskytuje stejné šance (např. se vzdělávat, pracovat aj.), a to podle individuálních schopností a předpokladů, které jsou základem odůvodněných přirozených rozdílů mezi lidmi.

Stimulační funkce

Stimulační funkce si klade za cíl podporovat, podněcovat, vyvolávat žádoucí sociální jednání jednotlivců a sociálních skupin jak v oblasti ekonomické, tak i mimo ni.

Preventivní (profylaktická) funkce

Snahou preventivní funkce je zcela nebo alespoň v co největší míře zabránit tomu, aby nedocházelo k nežádoucím sociálním situacím a omezovat či vylučovat faktory, které brání zapojení člověka do společnosti. V současnosti tato funkce nabývá na významu, neboť sociální politika se zaměřuje i na rozsáhlou existenční prevenci zaměřenou na zvládnání životního stylu.

1.3.4 Nástroje sociální politiky

Pomocí nástrojů sociální politiky realizujeme sociální politiku. Nástroje lze různým způsobem třídit a nahlížet na ně.

Nástroje můžeme například rozdělit podle toho zda se jedná o:

- právní normy (jsou základním nástrojem),
- ekonomické nástroje
 - fiskální nástroje (transfery, úlevy),
 - úvěrové nástroje,
 - cenová politika ve formě dekomodifikací vybraných statků a služeb pro zájmové sociální skupiny obyvatelstva,
 - cenová politika ve formě cenové regulace vybraných statků a služeb,
 - sociální dokumenty, které stanovují cíle sociální politiky a způsoby jejich dosahování,
- organizační a programové struktury, které ovlivňují celkovou efektivnost sociální politiky,
- nátlakové akce (např. stávky, petice).

1.4 Vývoj sociální politiky

Ze začátku vývoje sociální politiky byl rozsah poskytovaných sociálních opatření velmi skromný. Sociální zásahy byly považovány jak ze strany státu i podnikatelské sféry nezbytnými. Mezi jednotlivými státy existují značné rozdíly v rozvinutosti sociální politiky a v poskytovaných sociálních opatřeních.

Pro Evropu měl zásadní význam ve vývoji sociální politiky projekt sociálního pojištění. První německý říšský kancléř Otto von Bismarck (1815 – 1898) prosadil v Německu projekt sociálního pojištění, jež měl odvádět dělníky od revolučních nálad a připoutávat je materiální stimulací k existujícímu státu. Mezi klíčové přijaté sociální zákony patří *zákon o nemocenském pojištění (1883)*, *o úrazovém pojištění (1884)* a *o invalidním a starobním pojištění (1889)*. Bismarckův projekt se stal příkladem pro mnoho dalších následovníků.

Na začátku 20. století podnikatelská sféra a stát zaujali flexibilnější a velkorysejší postoj k sociální politice. Začíná se objevovat příklon ke státnímu intervencionismu,

přesvědčení o účelnosti státních zásahů do ekonomiky. Velký vliv na sociální politiku měla celosvětová hospodářská krize a nástup keynesovské ekonomické teorie⁴.

Po roce 1945 ve vyspělých západních zemích dochází ke značnému rozmachu v sociální politice. Nejvíce se to projevuje ve Velké Británii, USA a Švédsku.

Od druhé poloviny 70. let 20. století ve vyspělých zemích dochází opět ke změně ve vývoji sociální politiky, začíná se prosazovat omezení úlohy státu v ekonomické a sociální politice a posilování významu a role nestátních subjektů.

⁴ John Maynard Keynes (1883 – 1946) – jeden z nejvýznamnějších národohospodářů 20. století, zastánce státem regulované ekonomiky

2 Klasifikace penzijních systémů⁵

Penzijní systémy můžeme dělit podle jejich provozovatelů (veřejný nebo soukromý sektor), podle způsobu financování [Pay-As-You-Go (PAYG), částečně fondový přístup, plně fondový přístup a také tzv. zdánlivý fondový přístup (notional funding)] nebo podle penzijních dávek [příspěvkově definované (defined-contribution) a dávkově definované (defined-benefit)].

2.1 Penzijní systémy provozované veřejným a soukromým sektorem

Skoro ve všech zemích zabezpečují penzijní systém veřejný i soukromý sektor. Velmi rozdílná v mezinárodním měřítku je však váha soukromých a veřejných pilířů penzijního systému. Veřejným provozovatelem penzijních systémů je nejčastěji stát.

V případě provozování penzijního systému státem je za výběr příspěvků a výplatu důchodu zodpovědná vláda. Nejčastěji nacházíme dva druhy státních penzí: tzv. **paušální (flat-rate) penze** – všichni důchodci mají nárok na tuto pro všechny stejnou dávku, a to bez ohledu na výši jejich výdělků v době, kdy byli ekonomicky aktivní, a **penze spjaté s výdělkem (earnings-related)** – diferencují výši důchodů v závislosti na výši mezd v době, kdy dnešní důchodci byli ekonomicky aktivní.

V případě privátních penzijních systémů je odpovědnost za výplatu dávek a většinou také za výběr příspěvků na straně soukromého sektoru. V praxi je možné se nejčastěji setkat se dvěma možnými způsoby. Tím prvním je situace, kdy jsou penzijní plány organizovány zaměstnavateli (employer's mandate nebo-li occupational schemes). Druhým řešením je delegovat mandát až na úroveň občanů, tzn. zavést individuální penzijní účty, které spravuje penzijní fond a na kterých se občané po dobu své ekonomické aktivity spoří na své stáří.

⁵ Bezděk V. – *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reform)*, I. díl, VP č. 25, ČNB, sekce měnová, Praha 2000

2.2 Penzijní systémy podle druhu financování

2.2.1 PAYG (Pay-As-You-Go)

Způsob financování je založen na mezigenerační solidaritě a redistribuci, protože generace ekonomicky aktivních lidí platí příspěvky na sociální zabezpečení, za kterých se vyplácejí důchody a dávky pro generaci současných penzistů. Až se dnešní ekonomicky aktivní lidé dostanou do důchodového stavu budou jejich penze hrazeny z příspěvků generace dnešních dětí adt.

PAYG financované systémy jsou spíše dávkově definované plány.

Tento systém je citlivý na různé druhy rizik. Mezi tyto rizika patří demografické riziko, politické riziko a rodinné riziko.

Demografické riziko

Nepříznivý demografický vývoj vede, společně s většinou špatnou finanční situací PAYG systémů, k nadměrné mezigenerační i intragenerační redistribuci (diferenciaci penzijních dávek podle výše příjmu, úrovně vzdělání, pohlaví apod.).

Politické riziko

Výše důchodu může být ovlivněna politickým rozhodnutím. U PAYG financovaných systémů jde o legislativní změny.

Rodinné riziko

V mnoha zemích je důchod jednoho z manželů více či méně spjat s příjmovou situací u druhého manžela. A s rostoucí mírou rozvodovosti to vede k nižším důchodům, zejména u žen (manželek) s přerušovanou vlastní výdělečnou historií. Pokud je penzijní systém příspěvkově definovaný tak tomuto riziku nepodléhá.

2.2.2 PAYG s nárazníkovým fondem

Jde v zásadě o normální PAYF systém, který však v minulosti dosahoval (nebo nyní dosahuje) finančních přebytků, které jsou investovány na kapitálovém trhu a přinášejí do systému dodatečný úrokový výnos. Tyto zdroje pak pomáhají financovat penzijní dávky.

2.2.3 Plně fondový systém

Plně fondový přístup nespoleská na mezigenerační solidaritu. Výše penze jedince závisí pouze na příspěvcích, které si jedinec naspořil a dlouhodobé míře výnosu z aktiv penzijního fondu. Plně fondově financovaný systém je nejčastěji příspěvkově definovaný plán.

I plně fondový systém je jako PAYG systém velmi citlivý na různé druhy rizik. Mezi tyto rizika patří demografické riziko, politické riziko, riziko kapitálového trhu a riziko dlouhověkosti.

Demografické riziko

S poklesem podílu pracovníků na celkové populaci může dojít k tomu, že se kapitál stane relativně (ve vztahu k práci) nadbytečným. To může způsobit pokles míry výnosnosti kapitálu. Takovýto efekt by ale pravděpodobně nebyl příliš výrazný.

Politické riziko

Tady může mít politické rozhodnutí vliv na použití penzijních fondů k jiným účelům, než k jakým byly založeny, popřípadě mohou být i zneužity.

Riziko kapitálového trhu

Toto riziko v sobě zahrnuje riziko fluktuace míry výnosnosti dosahované penzijními fondy, riziko inflace, pokud jsou budoucí penzijní závazky vyjádřeny v nominálních hodnotách, a také riziko vyplývající z pohybu devizového kurzu, pokud jsou investice penzijního fondu mezinárodně diverzifikovány.

Riziko dlouhověkosti

Toto riziko způsobuje, že penzijní úspory mohou být plně vyčerpány ještě za života jedince. Důvodem je problém tzv. selhání trhu soukromých anuit.

2.2.4 Částečně fondový systém

Jde v zásadě o hybrid mezi PAYG a plně fondovým mechanismem. V praxi takový systém nejčastěji obsahuje dva povinné pilíře, jeden s PAYG financováním a druhý pilíř je založen na plně fondovém přístupu.

2.2.5 Notional funding

Tento přístup je poměrně novou metodou a jeho snahou je zkombinovat výhody PAYG a plně fondového přístupu k financování. Z hlediska skutečného toku prostředků zůstává notional funding systémem s PAYG financováním. Ovšem z hlediska určení výše penze při odchodu do důchodu se systém snaží napodobit plně fondový přístup. Každý účastník systému má svůj (zdánlivý) individuální účet, na který se mu připisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocování v čase. Toto zhodnocení je závislé na tzv. hypotetické míře výnosnosti systému (imputed rate of return). Ta je nejčastěji definována jako míra růstu (ať už pozitivní nebo negativní) základu, z něhož jsou placeny příspěvky. Jako vhodná aproximace tohoto základu se uvádí objem mezd a platů (wage bill). Tento způsob definice míry výnosu a základny umožňuje reflektovat nejen změny v průměrné mzdě, ale i v nabídce pracovních sil. Výše penze v okamžiku odchodu jedince do důchodu je v tomto systému přímo závislá na celkových (hypotetických) úsporách na jedincově účtu a nepřímo závislá na průměrné očekávané délce života generace nastávajících důchodců. Úspory na účtech jednotlivců jsou ovšem pouze hypotetické, protože vybrané příspěvky jsou fakticky použity na výplatu současných důchodců a pouze „papírově“ jsou připisovány a zhodnocovány na individuálních účtech.

Způsob financování penzijních plánů, nedeterminuje fakt, jsou-li tyto penzijní plány provozovány veřejným nebo soukromým sektorem. Většinou sice platí, že státní penzijní plány mají podobu PAYG a soukromá schémata jsou plně fondově financována, ovšem můžeme najít také případy, kdy i státní penzijní plány mohou mít prvky fondového přístupu a naopak některé soukromé plány (zejména provozované zaměstnavateli) nevytváří dostatečné fondové krytí jejich budoucích výplat.

2.3 Dávkově definované a příspěvkově definované penzijní plány

Dávkově definované systémy zaručují určitou výši penzijních dávek, většinou v závislosti na kombinaci faktoru jako počet let, po které jedinec odváděl příspěvky do systému, výše příjmů jedince za určité období a výše tzv. akruálního parametru, jenž bývá stanoven zákonem. Tento systém umožňuje, aby si každý občan mohl poměrně přesně spočítat výši své penze mnoho let před vlastním odchodem do důchodu.

Příspěvkově definované penzijní systémy neposkytují svým účastníkům takovou míru jistoty ohledně výše jejich budoucích penzí. Účastníci platí stanovenou příspěvkovou sazbu, ale výše jejich budoucích penzí závisí mimo velikosti odvedených příspěvků také na míře výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu. Příspěvkově definované penzijní plány jsou z hlediska financování založeny buď na plně fondovém přístupu, nebo metodě notional funding.

2.4 Dobrovolné a povinné penzijní systémy

Účast v penzijních plánech může být jak dobrovolná, tak i povinná. Liší se to stát od státu. Ve vyspělých zemích jsou většinou státní penzijní schémata povinná, zatímco soukromé penzijní systémy jsou z hlediska účasti dobrovolné. Velkou roli zde hraje historický vývoj penzijních systémů. V současné době se role povinných soukromých penzijních plánů ve vyspělých zemích zvyšuje. V rozvíjejících se zemích a také v tranzitivních ekonomikách je obecně role povinných soukromých penzijních plánů výraznější.

3 Systém důchodového zabezpečení před reformou

Legislativně se důchodový systém před reformou opíral o zákon č. 100/1988 Zb., o sociálnom zabezpečení ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 274/1994 Z.z. o Sociálnej poisťovni ve znění pozdějších předpisů a o zákon č. 123/1996 Z.z. o doplňkovém dôchodkovom poistení zaměstnancov ve znění pozdějších předpisů.

Důchodový systém institucionálně zastřešovala od roku 1995 Sociální pojišťovna. Do roku 1992 spravovala důchodové zabezpečení Slovenská správa sociálního zabezpečení a od roku 1993 v důsledku transformace sociální sféry Národní pojišťovna, která zabezpečovala i výkon zdravotního a nemocenského pojištění.

3.1 Formy důchodového systému před reformou

- Průběžný systém důchodového zabezpečení
- Dobrovolné doplňkové důchodové pojištění

Průběžný systém důchodového zabezpečení

Před reformou existovali dvě formy poskytování dávek důchodového zabezpečení. Dominantní postavení měl povinný veřejný systém důchodového zabezpečení, který byl dávkově definovaný. Financovaný byl průběžně na základě mezigenerační solidarity⁶ (PAYG).

Dobrovolné doplňkové důchodové pojištění

Vedle průběžného systému fungoval i systém dobrovolného doplňkového pojištění. Jeho fungování upravoval zákon č. 123/1996 Z. z. o doplňkovom dôchodkovom poistení zaměstnancov. Občan měl možnost dobrovolně platit libovolnou částku na svůj účet v doplňkovém důchodovém pojištění, přičemž mu mohl přispět také zaměstnavatel. Pojišťovna příspěvky zhodnotila a vyplácela pojištěnci doplňkový důchod.

⁶ Mezigenerační solidarita = stávající generace ekonomicky aktivních občanů hradí výdaje na dávky předchozí generace, tj. zejména současných důchodců (PILNÝ, J. - *Ekonomika veřejného sektoru*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005)

4 Důvody důchodové reformy na Slovensku

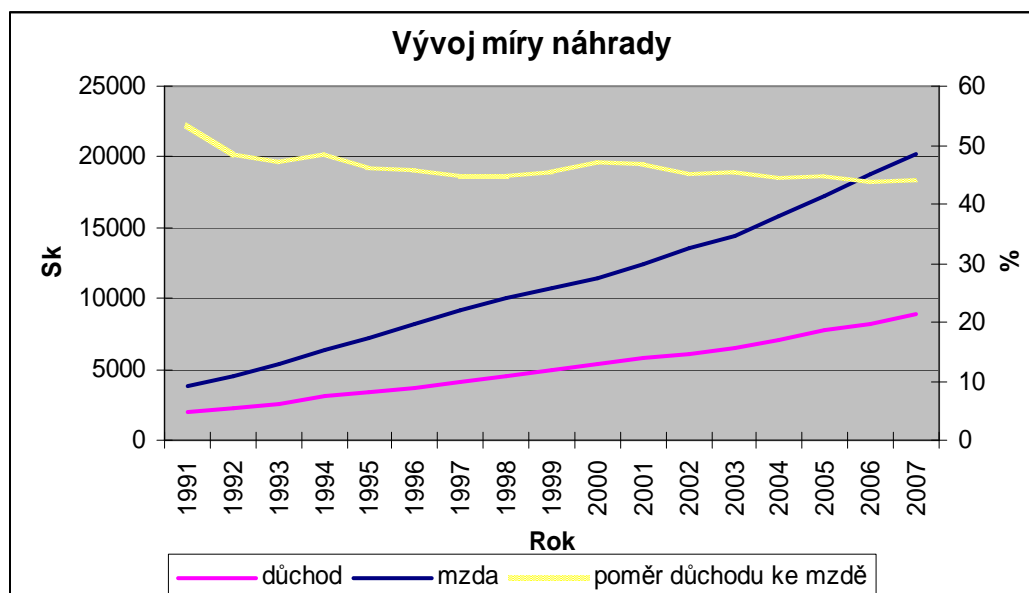
V této část práce je zaměřena na důvody, které vedly k důchodové reformě. Důchodová reforma na Slovensku přinesla velikou změnu systému financování důchodů jejich občanů, a to je třeba zdůvodnit. Ivan Lesay⁷ dělí důvody na oficiální a neoficiální.

4.1 Oficiální důvody

4.1.1 Neudržitelnost současného systému financování důchodů

Na tento důvod se nejčastěji odvolávali příznivci důchodové reformy. Argumentovali zhoršující se bilancí Základního fondu důchodového zabezpečení Sociální pojišťovny, poklesem míry náhrady (poměr průměrného měsíčního důchodu k průměrné měsíční mzdě) za posledních deset let a demografickými prognózami, podle kterých se má v následujících letech zvyšovat poměr počtu osob v poproduktivním věku k osobám v produktivním věku. Za příčiny uváděli nepříznivý demografický vývoj obyvatelstva, růst nezaměstnanosti a vyhýbání se placení odvodů.

Graf 4-1 Vývoj míry náhrady

Zdroj: Sociální pojišťovna, graf vlastní

⁷ Lesay I. - *Slovenská dôchodková reforma v kontexte ekonomickej globalizácie*, Združenie sociálnej sebaobrany, Priatelia Zeme-CEPA, Trnava, duben 2005

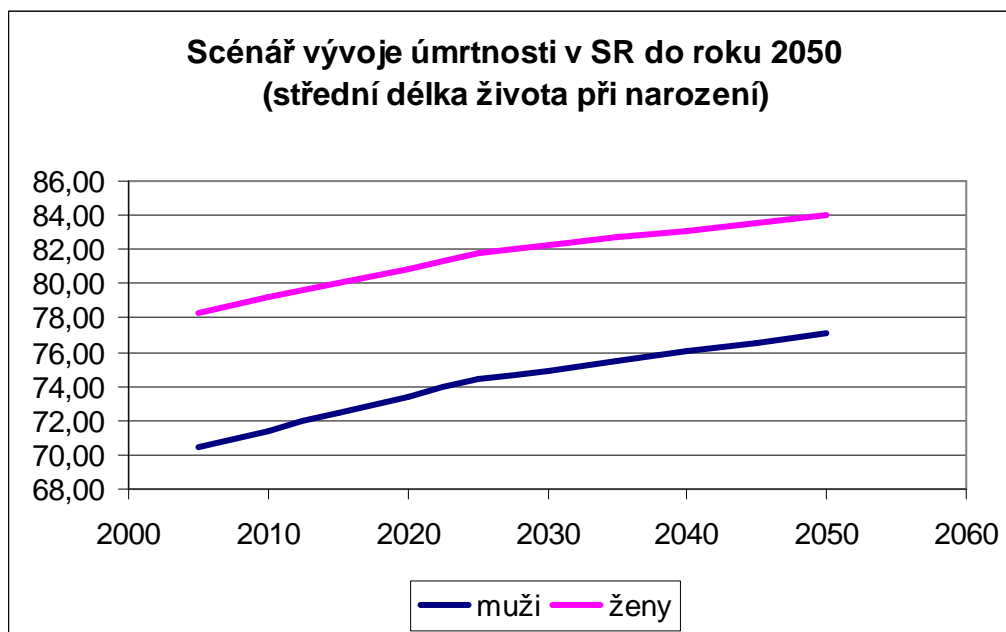
Demografický vývoj obyvatelstva

Jedním z nejčastěji uváděných důvodů proč Slovensko potřebuje důchodovou reformu byla tzv. demografická krize. V brožurách Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky je uváděno: „Rodí se málo dětí a lidé žijí déle, takže se zvyšuje počet důchodců a snižuje počet pracujících, kteří financují jejich důchody.“

Demografický problém se netýká současnosti, ale prognóz budoucího vývoje. Podle prognózy by měl do roku 2050 počet obyvatel Slovenské republiky klesnout pod hranici 5 milionů osob. Podle Ministerstva financí Slovenské republiky by měli v roce 2055 na jednoho důchodce připadat dva obyvatelé v produktivním věku 15 – 64 let. V roce 2002 to bylo 6 obyvatel.

Problém tzv. demografické krize se netýká pouze Slovenské republiky, ale také České republiky a ostatních států Evropské unie. Předpokládá se, že na jednoho důchodce v Evropské unii připadne v roce 2050 1,8 osob v produktivním věku.

Graf 4-2 Střední délka života

Zdroj: Prognóza vývoje obyvatelstva SR do roku 2050, graf vlastní

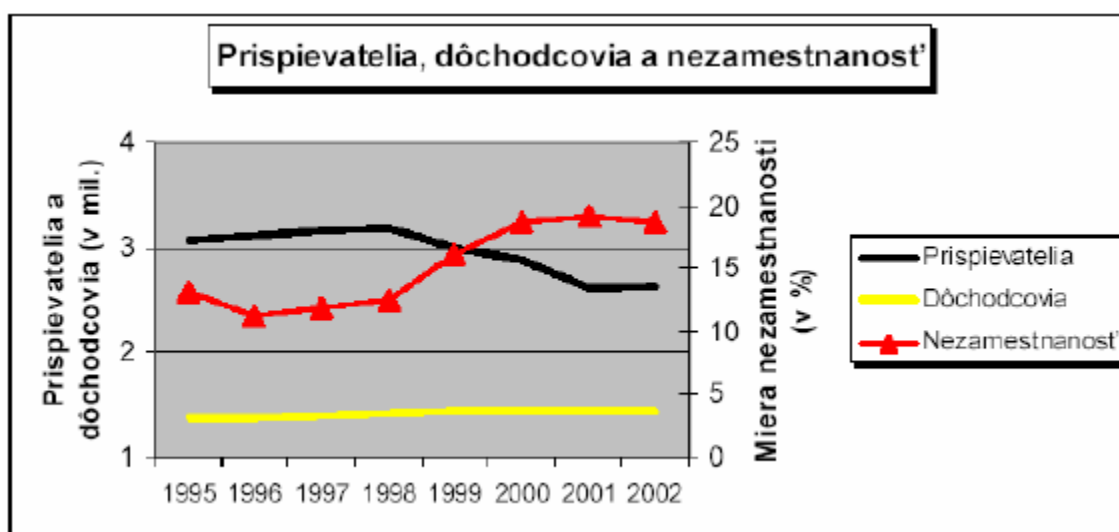
Růst nezaměstnanosti

O tomto důvodu se hovořilo v souvislosti s důchodovou reformou málo. Přitom nezaměstnanost je jedním z nejdůležitějších problémů ohrožující stabilitu

důchodového systému. V důsledku poklesu zaměstnanosti klesne počet přispěvatelů a to vede ke zhoršujícímu se stavu financí v Základním fondu důchodového zabezpečení.

Růst nezaměstnanosti je protiváhou demografickému argumentu, jestliže jsou k dispozici nezaměstnaní lidé, není problém nedostatek narozených dětí, ale nedostatek pracovních míst.

Graf 4-3 Vývoj počtu platitelů odvodů, poběratelů důchodů a míry nezaměstnanosti

Zdroj: INEKO

Vyhýbání se placení odvodů

Vyhýbání se placení odvodů můžeme chápat jako protizákonné neplacení odvodů, na které Sociální pojišťovně vznikl nárok. Občané vnímaly odvody jako placení daní, čímž docházelo k vyhýbání se placení odvodů, zatajování a přesouvání příjmů, nejrůznějšími úpravami vyměřovacího základu, demotivaci oficiálně se zaměstnat, upřednostňování neformální ekonomiky, migraci na trhy práce zemí s menším odvodovým zatížením apod.

Reforma si klade za cíl, aby bylo přispívání do systému občany akceptované, a aby se mu občané, resp. zaměstnavatelé, vyhýbali v co nejmenší míře.

4.2 Skutečné důvody

Skutečné důvody musíme striktně oddělovat od uváděných oficiálních důvodů reformy důchodového systému. Patří mezi ně ideologicko-politické důvody, tlak mezinárodních finančních institucí jako jeden z hlavních „hnacích motorů“ reformy a rozšiřování finančních trhů.

4.2.1 Ideologicko – politické důvody

Mezi nejčastější uváděné ideologicko-politické důvody patří zásluhovost, spravedlivost, svoboda výběru, přenos kompetencí státu na jednotlivce.

Zásluhovost

Přispívání do nového důchodového systému má být založené na principu zásluhovosti v průběžném systému, zejména v systému starobního důchodového spoření (výše dávek má odrážet výšku zaplacených příspěvků). Při uplatnění principu zásluhovosti se oslabí motivace občanů vyhýbat se placení pojistného. Příznivci reformy tvrdili, že systém před reformou měl nízkou zásluhovost, ale za to vysokou míru solidarity.

Spravedlnost

Spravedlnost je někdy zaměňována za zásluhovost, někdy se také hovoří i o tzv. mezigenerační spravedlivosti. Podle tvůrců reformy by bylo nespravedlivé, aby se současná, počtem slabá generace pracujících, měla starat o početnou generaci důchodců.

Svoboda výběru

Ekonomicky aktivní občané se sami rozhodnou, zda se do reformy zapojí a kdo jim bude spravovat peníze.

Přenos kompetencí státu na jednotlivce

Stát chce zasahovat do života lidí co nejméně. Proto nechává na iniciativě jednotlivců zabezpečit si svoje starobní důchody. Nový systém zužuje politickou manipulaci díky soukromému vlastnictví části odvedených peněz.

Slovenská cesta směrem k liberálnímu typu sociálního státu

Na důchod neexistuje občanské právo, výše důchodu závisí na množství odvedených peněz, schopnostech DSS a situaci na finančních trzích. Slovenská důchodová reforma dokonce ani nezavedla minimální důchod.

4.2.2 Vliv mezinárodních finančních institucí

Světová banka

Světová banka byly jedním z nejdůležitějších aktérů při inspiraci, přípravě i implementaci důchodové reformy. Aktivita Světové banky na Slovensku začala být aktivnější po změně vlády v roce 1998.

Světová banka potvrdila zájem o důchodovou reformu i tím, že na její uskutečnění poskytla Slovensku půjčku. Aby Světová banka poskytla půjčky muselo Slovensko splnit stanovená kritéria. Jedním z základních kritérií byla rychlá implementace strukturálních reforem. Světová banka považovala mezi své klíčové priority pro období 2004 – 2006 na Slovensku fiskální konsolidaci, včetně reformy důchodového systému (uvedla to v dokumentu z názvem Aktualizace strategie pomoci Světové banky pro Slovensko v roce 2004: Informace předkládaná Operačnímu výboru Světové banky). Požadavky Světové banky jsou zakotveny i ve slovenské legislativě, jako příklad lze uvést zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení.

Priority Světové banky týkající se vývoje slovenského důchodového systému Banka neuvádí jen ve svých vlastních materiálech, ale i v médiích a odborných publikacích.

Mezinárodní měnový fond

MMF je považován za dvojku Světové banky v rámci mezinárodních financí. Aby Světová banka poskytla zemi půjčku, často si jako kritérium uvede přijetí některého z programů strukturálního přizpůsobení MMF.

Snahou MMF je zamezit tomu, aby náklady na reformu výrazně nezasáhli stav veřejných financí a neohrozili tím měnu a dále naděje, že zavedení kapitalizačního pilíře povede k rozvoji kapitálového trhu na Slovensku.

„V předběžné zprávě delagace Fondu pro Konzultace podle článku IV. (Article IV Consultation Mission Preliminary Conclusions) ze dne 7. 5. 2003 se v bodě 14. uvádí, že důchodová reforma je klíčová pro dosažení dlouhodobě udržitelné fiskální pozice. Zpráva dále uvádí: „Plánovaný druhý pilíř by mohl být zlatou příležitostí nejen na snížení zatížení prvního pilíře, ale i na podporu zabezpečení v důchodu prostřednictvím diverzifikace zdrojů důchodového příjmu a na pomoc při rozvoji slovenských kapitálových trhů.“ (vlastní překlad I.L.). Fond ve zprávě dále upozorňuje, že náklady na přechod z jednoho systému na druhý mohou zkomplikovat snahy o splnění Maastrichtského kritéria

rozpočtového deficitu. V krytí tohoto deficitu budou podle zprávy hrát důležitou úlohu příjmy z privatizace určené na tento účel.“⁸

Očekávání MMF se projeví v oficiálních dokumentech vlády SR a v legislativě. Výsledek zasedání vlády ze dne 28. března 2001 bylo Vyhlásenie o hospodárskej politike pre účely programu Fondu s názvem Start Monitored Program (SMP), ve kterém se píše, že zákon o sociálním pojištění významným způsobemlepší finanční situaci současného systému důchodového pojištění a připraví ho na komplexní reformu důchodového systému. Doporučení a komentáře MMF v oblasti důchodové reformy se týkali výlučně stability měny a možnosti rozšíření kapitálových trhů.

4.2.3 Snaha o rozšíření finančních trhů

O rozšíření finančních trhů mají zájem mezinárodní finanční instituce. Zájem mezinárodních finančních institucí lze odůvodnit především ve snažení prosadit zájmy zainteresovaných skupin (jde například o velké finanční, komerční a průmyslové společnosti, atd.), neboť reforma veřejných důchodových systémů s přeměrováním jejich financí na kapitálové trhy může zainteresovaným stranám přinést zisk. Protože důchodové fondy jsou nyní hlavními institucionálními investory na kapitálových trzích nelze sílu a schopnosti zainteresovaných skupin podceňovat.

Dále na tomto rozšíření má zájem i Evropská unie, která se snaží vybudovat novou „evropskou finanční architekturu“ s cílem dosažení jednotnosti kapitálových trhů a zvýšení konkurenceschopnosti, neboť čím víc bude v Evropské unii zprivatizovaných důchodových systémů, tím víc kapitálu se bude „točit“ na evropském kapitálovém trhu. Více kapitálu pro evropský kapitálový trh znamená, že je silnější a schopnější soupeř pro kapitálové trhy na Wall Street a v Tokiu a přesun části veřejných peněz do zprávy institucionálních investorů tuto snahu ulehčuje.

⁸ Lesay I. - *Slovenská dôchodková reforma v kontexte ekonomickej globalizácie*, Združenie sociálnej sebaobrany, Priatelia Zeme-CEPA, Trnava, duben 2005

5 Podstata důchodové reformy

Důchodový systém je rozdělen do tzv. pilířů. Pilíř představuje zdroj financování důchodu. Pilíře jsou tři, 1. a 2. pilíř je povinný a 3. pilíř je dobrovolný. Důchodový systém upravují tři zákony: zákon č. 461/2003 Z. z., o sociálním poistení, zákon č. 43/2004 Z. z., o starobním dôchodkovom sporení a zákon č. 650/2004 Z. z., o doplnkovom dôchodkovom sporení.

Sazby důchodového pojištění v procentech

Tabulka 5-1 Sazby důchodového pojištění v procentech

Subjekt	Důchodové pojištění		Rezervní fond	Pojistné celkem
	starobní	invalidní		
zaměstnanec	4	3	x	7
zaměstnavatel	14	3	4,75	21,75
povinně pojištěná OSVČ	18	6	4,75	28,75
dobrovolně pojištěná osoba	18	6	4,75	28,75
stát	18	6	2	26
sociální pojišťovna	18	x	x	x

Zdroj: Sociální pojišťovna

5.1 I. pilíř

1. pilíř představuje tzv. *průběžný důchodový systém*, který zajišťuje Sociální pojišťovna. Do tohoto pilíře musí povinně platit odvody *zaměstnanec*, *OSVČ jejíž příjem za předcházející kalendářní rok byl vyšší než 12-ti násobek minimální mzdy na Slovensku*, a *dobrovolně pojištěná osoba*⁹. Do 1. pilíře mohou přispívat i jiné subjekty za osoby, které jsou zapojeny do 1. pilíře. Odvody platí stát za rodiče, který se stará o dítě do 6 let věku dítěte nebo do 7 let věku dítěte, pokud jde o dítě s dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem a nepracuje. Odvody také může platit Sociální pojišťovna pokud jde o poběratele invalidního důchodu.

⁹ Dobrovolně pojištěná osoba = fyzická osoba, která dovršila 16-ti let, a která má na území Slovenské republiky trvalý pobyt, povolení na trvalý pobyt nebo povolení na přechodný pobyt.

Do 1. pilíře jdou odvody na starobní pojištění, Rezervní fond solidarity a invalidní pojištění.

Aby občané mohli odejít do důchodu a pobírat starobní důchod musí splnit 2 podmínky:

- dosáhnout nejméně zákonem stanoveného důchodového věku (důchodový věk je pro muže i ženy 62 let)
- být minimálně 10 let pojištěn v Sociální pojišťovně

Od 1. ledna 2004 se vypočítává občanovi starobní důchod z 1 pilíře podle počtu odpracovaných let (doba pojištění) a příjmu dosaženého v rozhodném období. Od 1. července 2005 je rozhodným obdobím období od roku 1984. Občan má možnost odejít do předčasného nebo pozdějšího důchodu, dále mu umožňuje pobírat důchod a zároveň pracovat a současným důchodcům se pravidelně zvyšují jejich důchody.

Aby občan mohl odejít do předčasného důchodu musí opět splnit 2 podmínky:

- být minimálně 10 let pojištěný v Sociální pojišťovně
- jeho důchod (po snížení z důvodu předčasného odchodu do důchodu) musí být vyšší než 1,2 násobku životního minima.

Pokud občan odjede do předčasného důchodu bude se jeho důchod za každých začatých 30 dní chybějících do dosažení zákonem stanoveného důchodového věku snižovat o 0,5 % z důchodu, který by dostal při odchodu v zákonem stanoveném věku. Ale v případě, že občan bude nadále pracovat i po dovršení důchodového věku, jeho důchod se mu bude navyšovat o 0,5% za každých 30 dní po dovršení zákonem stanoveného důchodového věku.

V případě ztráty zaměstnání krátce před důchodem může občan odejít do starobního důchodu hned a to bez snížení důchodu z důvodu předčasného odchodu do důchodu při splnění podmínky, že byl předtím nepřetržitě pojištěný v nezaměstnanosti minimálně 7 let, splňuje podmínky nároku na dávku v nezaměstnanosti a tuto dávku nepobírá.

5.2 II. pilíř

2. pilíř bývá nazýván soukromým, kapitalizačním nebo spořivým pilířem. Je tvořen z *osobních důchodových účtů v soukromých důchodových správcovských společnostech (DSS)*.

V případě zapojení se do 2. pilíře, jde *část odvodů (ve výši 9 % z hrubé mzdy), které do nyníška platil zaměstnavatel Sociální pojišťovně, na osobní důchodový účet v DSS podle našeho výběru*. Celková výška odvodů zůstává stejná, jen se rozdělí mezi 1. a 2. pilíř. Funguje to tak, že pokud je občan zapojen do 2. pilíře, tak jeho odvody půjdou do Sociální pojišťovny, která odvody na starobní důchodové spoření převede na jeho osobní důchodový účet v DSS podle jeho výběru.

Tabulka 5-2 Možnost volby

Pilíř	Odvody	
	1. možnost	2. možnost
I. - Sociální pojišťovna	18%	9%
II. - Osobní důchodový účet	0%	9%

Zdroj: www.dochodok.gov.sk

Peníze nacházející se na osobním důchodovém účtu se prostřednictvím vybraných důchodových fondů investují a zhodnocují. Občan si sám vybírá osobní důchodový účet a důchodové fondy.

Občané mají právo kdykoliv změnit důchodový fond, důchodovou správcovskou společnost a zkontrolovat si stav svého osobního důchodového účtu. V případě úmrtní peníze na osobním důchodovém účtu zdědí pozůstalí, neboť peníze naspořené na tomto účtu jsou soukromým majetkem občana.

Tento pilíř není vhodný pro všechny. Hlavním kritériem vstupu do tohoto pilíře je věk. Aby občané měli nárok na důchod z tohoto pilíře musí splnit následující podmínky:

- dovršení nejméně zákonem stanoveného důchodového věku
- minimálně 10 let spořit na osobním důchodovém účtu

Existuje zde možnost odejít do předčasného důchodu, pokud občan splní následující podmínky:

- spořil minimálně 10 let na osobním důchodovém účtu
- jeho důchod z 1. pilíře musí být více než je 0,6-ti násobek životního minima
- jeho důchod z 2. pilíře musí být více než je 0,6-ti násobek životního minima

Výše důchodu z tohoto pilíře je závislá na době pojištění; příjmech, ze kterých se platili důchodové odvody; věku odchodu do důchodu; vývoji slovenské ekonomiky; výnosech v důchodových fondech; a na volbě způsobu pobírání důchodu z 2. pilíře.

Starobní důchod z 2. pilíře se můžeme pobírat jen tehdy, pokud se pobírá zároveň i starobní důchod z 1. pilíře. Důchod z obou pilířů se vyplácí měsíčně. Pobírání důchodu z 2. pilíře je možno dvěma způsoby:

- **doživotní důchod** – zde občan uzavírá smlouvu s životní pojišťovnou, všechny naspořené peníze se převedou z DSS do životní pojišťovny a tato pojišťovna se zavazuje občanovi, že mu bude do konce jeho života vyplácet důchod v dohodnuté výšce. Po převedení naspořených peněz do životní pojišťovny přestávají být tyto naspořené peníze majetkem občana v případě jeho úmrtí budou pozůstalí dostávat dva pozůstalostní důchody (jeden od Sociální pojišťovny a druhý o životní pojišťovny).
- **programový výběr s doživotním důchodem** – občan uzavírá smlouvu s životní pojišťovnou, občanova DSS převede část naspořených peněz do životní pojišťovny a životní pojišťovna mu bude na základě smlouvy vyplácet až do konce jeho života důchod v dohodnuté výši minimálně 0,6-ti násobku životního minima (tzv. doživotní annuita). Ta část převedených důchodových úspor do životní pojišťovny přestane být majetkem občana. Zbylá část naspořených peněz na osobním důchodovém účtu v DSS může občan jednorázově vybrat nebo je na účtu ponechat, aby se investovali a zhodnocovali. Na základě dohody s DSS si je může do jejich vyčerpání postupně vybírat (tzv. programový výběr). Peníze na osobním důchodovém účtu v DSS jsou stále majetkem občana. Také zde v případě úmrtí budou

pozůstalí dostávat dva pozůstalostní důchody (jeden od Sociální pojišťovny a druhý od životní pojišťovny) a pozůstalostní důchod v rámci programového výběru z účtu v DSS. Po zániku nároku na důchod zdědí zbytek peněz na osobním důchodovém účtu (tzv. disponibilní přebytek) pozůstalí.

Doživotní důchody mohou poskytovat jen ty životní pojišťovny, které mají udělenou licenci od Národní banky Slovenska na poskytování doživotních důchodů z 2. pilíře.

Mezi ty co mají udělenou licenci patří:

- Aegon, d.s.s., a.s., Bratislava
- Allianz – Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a.s., Bratislava
- AXA d.s.s., a.s. (do března 2007 Winterthur d.s.s., a.s.)
- ČSOB, d.s.s., a.s., Bratislava
- ING dôchodková správcovská spoločnosť, a.s., Bratislava
- VÚB Generali, d.s.s., a.s., Bratislava

Čistá hodnota majetku důchodových fondů (v Sk)

Tabulka 5-3 Čistá hodnota majetku důchodových fondů

DSS	Důchodový fond			ČHM DF celkem	% z celkového ČHM DF
	konzervativní	vyvážený	růstový		
AEGON	244 036 831	1 488 063 635	4 101 027 807	5 833 128 273	10
ALIANZ	854 596 719	5 529 632 865	10 788 848 826	17 173 078 411	29
AXA	516 560 525	4 171 265 932	10 954 191 392	15 642 017 850	27
ČSOB	2 076 629 926	964 537 026	2 076 629 926	5 117 796 878	9
ING	201 568 592	1 847 180 247	4 083 546 695	6 132 295 534	11
VUB GENERALI	414 030 296	3 049 841 030	4 675 871 934	8 139 743 261	14
C e l k e m	4 307 422 889	17 050 520 736	36 680 116 580	58 038 060 206	100

Zdroj: údaje z webových stránek DSS, vlastní výpočty.

Celková čistá hodnota majetku v důchodových fondech přesahuje 58 miliard Sk. Největší podíl na tomto majetku má Allianz s 29 % a hned za ní AXA s 27 %. Nejvíce majetku je v růstových důchodových fondech, přes 36,68 miliard Sk.

Bezpečnost spoření na důchod je zajištěna tak, že:

- jsou zavedena přísná pravidla týkající se spoření,
- dodržování těchto pravidel podléhá 5 stupňům kontroly,
- peníze na účtech jsou stále majetkem občanů a jsou oddělené od majetku DSS, která se jich nemůže fyzicky dotknout,
- případě poškození peněz stát garantuje aktuální naspořenou částku až do výšky 100 %.

DSS musí investovat peníze do důchodových fondů podle stanovených pravidel (investičních limitů):

- co nejvyšší výnos při minimálním riziku,
- investování do několika desítek až stovek cenných papírů v různých společnostech a zemích, v případě, že by hodnota některého cenného papíru klesla, neovlivní to výrazněji hodnotu celého fondu,
- investování jen do nejlepších, likvidních a veřejně obchodovatelných cenných papírů, ohodnocených mezinárodními ratingovými agenturami.

Je požadována určitá míra výnosnosti, která znamená, že je zaveden takový mechanismus, který zabezpečuje, že výnos žádného důchodového fondu nesmí výrazně zaostávat za průměrnými výnosy důchodových fondů stejného typu na Slovensku.

DSS musí poskytovat informace svým klientům. Informace poskytují tím, že minimálně jednou ročně zasílá svým klientům výpis z jejich účtu. Stav účtu si klienti mohou kdykoli bezplatně zkontrolovat také na internetové stránce příslušné DSS. DSS musí na své internetové stránce zveřejňovat informace o

- aktuální hodnotě důchodové jednotky v každém důchodovém fondu, který spravuje,
- aktuální výšce svých poplatků
- hospodaření ve svých půlročních a ročních zprávách,
- svých zakladatelích,

→ a také seznam zprostředkovatelů, kteří pro ni pracují, a další informace.

Na činnost DSS dohlíží v rámci 5 stupňové kontroly speciální zaměstnanec DSS, Národní banka Slovenska, depozitář (silná banka), auditor a klienti DSS.

Klient DSS si při podpisu smlouvy si musí v rámci své DSS vybrat jeden důchodový fond a prostřednictvím tohoto fondu bude svoje peníze investovat. Každá DSS musí povinně vytvářet tyto důchodové fondy:

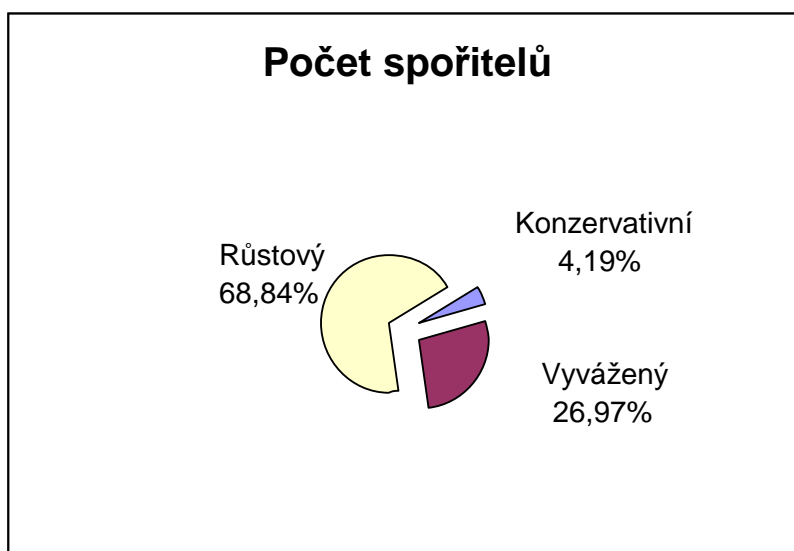
- růstový důchodový fond,
- vyvážený důchodový fond,
- konzervativní důchodový fond.

Tabulka 5-4 Charakteristika fondů

Charakteristika fondů			
Typ	Investování majetku fondu	Riziko + výnos	Klient
Růstový	max. 80% do akcií	nejrizikovější, ale může být nejvýnosnější	má víc jak 15 let do důchodů
Vyvážený	max. 50% do akcií, max. 50% do dluhopisů	méně rizikový, stabilní výnos	má víc jak 7 let do důchodu
Konzervativní	100% do dluhopisů	nejméně rizikový a nejméně výnosný	má 7 a méně let do důchodu

Zdroj: www.dochodok.gov.sk

Graf 5-1 Počet spořitelů v důchodových fondech

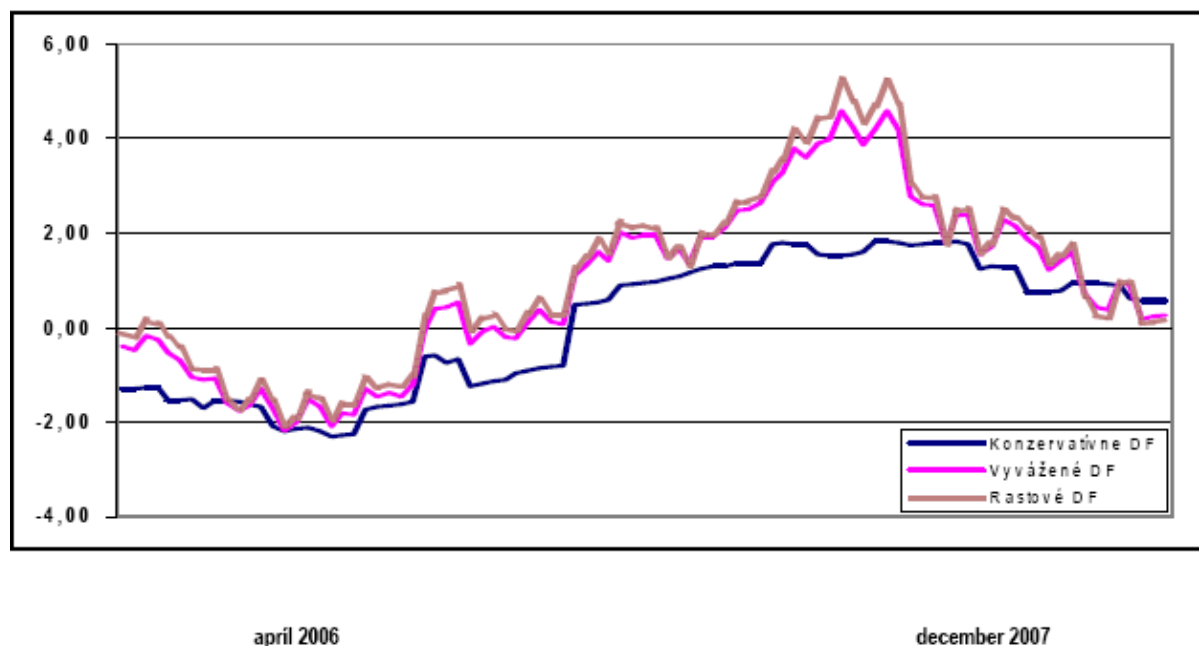

Zdroj: Asociace důchodových správcovských společností

Na grafu je zřetelně vidět, že nejvíce spořitelů se rozhodlo pro růstový důchodový fond a z hlediska věkové struktury spořitelů je nejvíce spořitelů do věku 40 let a to 74,84 % z celkové počtu spořitelů.

Průměrný reálný výnos v důchodových fondech (2006 – 2007)

Graf 5-2 Průměrný reálný výnos v důchodových fondech (2006 – 2007)

Zdroj: Analýza výhodnosti a nevýhodnosti zotrvania v II. pilieri pre jednotlivé skupiny sporiteľov

Z tohoto grafu je zřejmé, že spořitelé nemusejí mít jen výnos z důchodových fondů. Po část roku 2006 se křivka výnosu všech důchodových fondů pohybovala v záporných hodnotách.

Do 2. pilíře museli povinně vstoupit jen studenti, kteří měli 18 let a méně, a kteří ještě nikdy nebyli v důchodovém systému. Naopak do 2. pilíře nemůžou vstoupit zaměstnanci tzv. silových rezortů, kteří mají vlastní systém důchodového zabezpečení (příslušníci ozbrojených sil, Policejního sboru, Slovenské informační služby, Národního bezpečnostního úřadu, Sboru vězeňské a justiční stráže, Železniční policie a celníci).

Hlavní faktory vlivu na výšku důchodové dávky v I. a II. pilíři.

Tabulka 5-5 Hlavní faktory vlivu na výšku důchodové dávky v I. a II. pilíři

Průběžně financování důchodový systém (I. pilíř)	Kapitalizační systém (II. pilíř)
<ul style="list-style-type: none">- délka období důchodového pojištění- výška příjmu, z kterého je placené pojistné- dynamika vývoje průměrné mzdy- pravidelný mechanismus zvyšování dávek (valorizace) a také mechanismus bonifikace důchodových dávek za výkon pracovní činnosti po dovršení důchodového věku vedle pobírání důchodové dávky	<ul style="list-style-type: none">- délka období starobního důchodového spoření- výška příspěvkové sazby- výška příjmu, z kterého jsou placené příspěvky- výnosy důchodových fondů- administrativní náklady (výška poplatků)- forma pobírání starobního důchodu (otázka programového výběru)

Zdroj: Analýza výhodnosti a nevýhodnosti zotrvania v II. pilieri pre jednotlivé skupiny sporiteľov

5.3 III. pilíř

3. pilíř představuje doplňkové důchodové spoření. Zahrnuje v sobě shromažďování příspěvku na doplňkové spoření od účastníků doplňkového důchodového spoření a zaměstnavatelů, nakládání s majetkem v doplňkovém důchodovém fondu a vyplácení dávek doplňkového důchodového spoření.

Cílem 3. pilíře je umožnit účastníkovi získat doplňkový důchodový příjem v důchodu a doplňkový důchodový příjem v případě skončení výkonu práce, která je zařazena na základě rozhodnutí orgánu na ochranu zdraví do kategorie 3 nebo 4, nebo skončení výkonu práce zaměstnanec, který je taneční umělec. Účastníkem se rozumí zaměstnanec, nebo jiná fyzická osoba starší 18 let, která uzavřela smlouvu o doplňkovém důchodovém spoření s doplňkovou důchodovou společností.

Doplňkové důchodové spoření účastníkovi vzniká na základě uzavřené smlouvy o doplňkovém důchodovém spoření ode dne dohodnutého v této smlouvě, případně ode dne uzavření smlouvy. Účastník může uzavřít určitou s doplňkovou důchodovou společností jednu i více smluv.

Účastník má možnost přerušit doplňkové důchodové spoření, ale za podmínek stanovených v dávkovém pláň.

Doplňkové důchodové spoření účastníkovi zaniká:

- vyplacením odstupného po dohodě s doplňkovou společností,
- vyplacením odstupného po vypovězení smlouvy o doplňkovém důchodovém spoření,
- vyplacením jednorázového vyrovnání,
- vyplacením poslední splátky dočasného doplňkového starobního důchodu a dočasného doplňkového výsluhového důchodu,
- smrtí účastníka (jen smrtí pokud se týká účastníka ve 3 nebo 4 kategorii, nebo tanečního umělce).

Z doplňkového důchodového spoření se vyplácejí 4 druhy dávek:

1. doplňkový starobní důchod
 - doživotní
 - dočasný
2. doplňkový výsluhový důchod
 - doživotní
 - dočasný
3. jednorázové vyrovnání
4. odstupné

Doplňkový starobní důchod

Účastníkovi se vyplácí doplňkový starobní důchod, jestliže spoří minimální období a dovrší potřebný věk, který určí dávkový plán. Minimální období doplňkového důchodového spoření nesmí být kratší 10 let a potřebný věk musí být minimálně 55 let. Pokud však účastník dovrší potřebný věk na nárok na starobní důchod z prvního pilíře považuje se podmínka minimálního období za splněnou.

Tento důchod se vyplácí minimálně 5 let.

Doplňkový výsluhový důchod

Účastníkovi se vyplácí doplňkový výsluhový důchod, jestliže spoří minimální období z důvodu výkonu prací, které jsou zařazené do kategorie 3 nebo 4 nebo z důvodu výkonu práce tanečního umělce, a dovrší potřebný věk, který určí dávkový plán. Minimální období spoření musí být minimálně 5 let a potřebný věk musí být minimálně 40 let.

Tento důchod se vyplácí minimálně do dovršení věku potřebného na nárok na starobní důchod z prvního pilíře.

Jednorázové vyrovnání

Účastníkovi se vyplatí jednorázové vyrovnání z důvodu:

- vyplácení invalidního důchodu z prvního pilíře, na který vznikl nárok po uzavření účastnické smlouvy pro pokles schopnosti vykonávat pracovní činnost o víc jak 70%.
- zrušení příspěvkového doplňkového důchodového fondu
- zrušení doplňkové důchodové společnosti s likvidací, které předchází zrušení všech doplňkových důchodových fondů.

Účastníkovi se vyplatí jednorázové vyrovnání i tehdy, pokud splní podmínky pro vyplácení doplňkového starobního důchodu a požádá je jeho vyplacení.

V případě smrti účastníka, poběratele dočasného doplňkového starobního důchodu nebo dočasného doplňkového výsluhového důchodu se vyplatí jednorázové vyrovnání oprávněné osobě uvedené v účastnické smlouvě v částce odpovídající 100% hodnotě zůstatku na osobním účtu účastníka.

Odstupné

V případě nesplnění podmínky pro vyplácení doplňkového starobního důchodu nebo doplňkového výsluhového důchodu se účastníkovi vyplatí odstupné. Odstupné se vyplatí v částce, která je určena dávkovým plánem, minimálně však ve výšce 80% hodnoty zůstatku na osobním účtu účastníka ke dni požádání o jeho vyplacení.

V situaci, že účastník doplňkového důchodového spoření neurčil v účastnické smlouvě oprávněnou osobu pro výplatu zůstatku na jeho osobním účtu v případě jeho smrti, tak se zůstatek na jeho osobním účtu stává předmětem dědění.

6 Argumenty proti důchodové reformě

Tato kapitola je věnována pozornost argumentům, které jsou proti důchodové reformě. Jsou zde uvedeny názory Ivana Švejny, Martina Chrena a Ivana Lesaye.

6.1 Problémy důchodové reformy

Podle Ivana Švejny a Martina Chrena¹⁰ patří mezi zásadní problémy důchodové reformy na Slovensku:

- zvýšení odvodového zatížení pracujících,
- posílení státního průběžného důchodového systému,
- náklady reformy ponесou starší lidé a nižší příjmové skupiny,
- nesprávné definování úlohy prvního pilíře – státní podnikání a nulová solidarita,
- úplná zásluhovost v prvním pilíři nového důchodového systému je nesprávným řešením,
- nejasně definovaná vlastnická práva k důchodovým úsporám,
- centrální výběr příspěvků na důchodové zabezpečení.

Mezi jejich další výhrady k důchodové reformě patří nedostatečná kvalita pravidel na podnikáních důchodových správcovských společnostech, nepřesunutí invalidního pojištění do druhého pilíře důchodového systému, nesprávný způsob valorizace přiznaných důchodů a demotivující pravidla na předčasný odchod do důchodu.

6.1.1 Zvýšení odvodového zatížení pracujících

Po zavedení důchodové reformy se zvýšilo celkové procento odvodů placených na důchodové zabezpečení z 28% hrubé mzdy na 28,75%. Zvyšuje se také podíl odvodů placených ze mzdy přímo zaměstnancem, ze 6,4% na 7%. A nakonec se také zvyšuje maximální vyměřovací základ pro výpočet odvodů, a to z 32 000 slovenských korun na trojnásobek průměrné mzdy a bude růst i dále, neboť průměrná mzda bude růst i v budoucnu.

¹⁰ Švejna I., Chren N. – *Dôchodkova reforma po slovensky*, Nadácia F. A. Hayeka Bratislava, Bratislava 2004

6.1.2 Posilnění státního průběžného důchodové systému

Namísto snížení úlohy státního důchodového systému se jeho postavení ještě posilnilo. Důchody vyplácené státem se zvyšují z průměrných 42% hrubé mzdy na 50%. Toto zvýšení není krokem reformním, ale politicko populárním. Místo řešení finančních problémů průběžného důchodového systému se pouze odsouvají a za několik let se objeví znovu, a budou se mnohem náročněji a nákladněji řešit.

6.1.3 Náklady reformy ponesou starší lidé a nižší příjmové skupiny

Ne všem pracujícím se zvýší důchody, tím že se zvýšila průměrná náhrada mzdy ze 42% na 50%. Na základě nového výpočtu výšky starobního důchodu prostřednictvím osobních mzdových bodů získají jen ti, kteří měli mzdu vyšší než je průměrná mzda, tedy ti kdo odešli po 1. lednu 2004 do důchodu a měli mzdu nižší než je celostátní průměr, budou mít důchod nižší, než by měli v původním systému.

V tomto novém systému také již neexistuje minimální důchod, který garantoval minimální míru solidarity.

Ti lidé, kterým zbývá do odchodu do důchodů jen několik měsíců nebo let si nebudou moci na vyšší důchody naspořit ve druhém pilíři.

6.1.4 Nesprávně definovaná úloha prvního pilíře – státní podnikání a nulová solidarita

Stát ani nikdy jiný nezabezpečuje v důchodovém systému solidaritu, chudí občané mající nízké mzdy během pracovního života nemají garantovaný žádný minimální důchod. Celý důchod budou tito občané v podstatě závislí na sociálních dávkách.

Stát si hraje na podnikatele, neboť jedinou úlohou nového státního průběžného systému je poskytovat náhradu mzdy (vyplácet důchody každému občanovi, a ne jen těm, kteří si na ně nedokázali naspořit). Ale problém je, že stát žádné peníze nikdy nedokáže zhodnotit.

6.1.5 Úplná zásluhovost v prvním pilíři novém důchodovém systému je nesprávným řešením

Zásluhovost je dobrá myšlenka, neboť motivuje jednotlivce nevyhýbat se placení odvodů, protože jeho důchod je závislý na sumě, kterou zaplatil po dobu produktivního života. Ale schopnost státního systému vyplácet dávky podle zásluhovosti je závislá na mnoha okolnostech, které jsou těžko ovlivnitelné. Základní podmínkou například je, aby Sociální pojišťovna měla v budoucnu dostatek zdrojů. Na základě úplné zásluhovosti se stát zavazuje občanům s vysokými mzdami, že v budoucnu bude vyplácet důchody ve stálých cenách vyšší než 20 tisíc slovenských korun. Otázkou však je, zda na to bude za 30 roků mít dost příjmů, aby si to mohl dovolit.

Stát by se měl snažit zabezpečit určitou míru solidarity, a ne úplnou zásluhovost.

6.1.6 Nejasně definovaná vlastnická práva k důchodovým úsporám

V zákoně o starobním důchodovém spoření není vlastnictví důchodových úspor jednoznačně přiznané – o vlastnictví se mluví až po odchodu do důchodu, ne ale po dobu spoření. Přitom vlastnická práva jsou základem důchodového spoření. V případě snahy politiků sáhnout na důchodových úspory by šlo o krádež, vyvlastnění či znárodnění soukromého majetku.

Pokud by v budoucnu došlo ke zpochybnění vlastnických práv občanů k jejich důchodovým úsporám otevřel by se tím obrovský prostor pro politické zasahování do důchodového systému. Změnou zákona by se mohli poslanci v budoucnosti rozhodnout v podstatě zrušit celý systém bez jakýchkoliv právních nároku občanů. Mohlo by se stát, že se část peněz převede nazpět do Sociální pojišťovny, ale i to, že stát vezme důchodovým společnostem všechna spravovaná aktiva.

6.1.7 Centrální výběr příspěvků na důchodové zabezpečení

Centrálně vybrané peníze Sociální pojišťovna dále posílá důchodovým správcovským společnostem. Údajně je to levnější způsob řešení a sníží se náklady klientů důchodových společností. Problémem však je, že v současnosti není Sociální pojišťovna schopna efektivně vybírat příspěvky ani sama pro sebe v průběžném důchodovém systému.

Proč je vlastně takovýto zprostředkovatel vůbec potřeba? Velké finanční instituce jsou vybaveny nejmodernějšími informačními technologiemi, mají zkušenosti při vymáhání nedoplatků a záleží jim na klientech na rozdíl od veřejných institucí. Vybírat peníze dovedou lépe než stát.

6.2 Rizika důchodové reformy a její sociální dopady

Nový důchodový systém sice snižuje mnohá rizika minulého systému, ale zavádí mnoho jiných rizik, které se v minulém systému nevyskytovala.

Podle Ivana Lesaye¹¹ patří mezi rizika důchodové reformy a mezi její sociální dopady:

- nejistota:
 - riziko výkyvů na kapitálových trzích
 - riziko selhání managementu
 - riziko neúplné záruky státu
 - riziko důchodové chudoby
- otazníkový výnos
- nedostatečná informovanost a riziko nesprávného výběru

6.2.1 Nejistota

Riziko výkyvů na kapitálových trzích

Výška důchodové dávky je závislá na výkonnosti DSS a na celkové situaci na kapitálových trzích. Důchodová dávka může překročit výšku příspěvků, ale může být i nižší. Zde nikdo nic nezaručuje a riziko nese výlučně jednotlivec.

Riziko selhání managementu

I v případě existence regulačních mechanismů není zaručeno poctivé spravování kapitalizačního důchodovém systému zúčastněnými finančními aktéry.

¹¹ Lesay I. – *Slovenská dôchodková reforma v kontexte ekonomickej globalizácie*, Združenie sociálnej sebeobrany, Priatelia Země – CEPA, Trnava, duben 2005

Riziko neúplné záruky státu

V případě, že důchodový fond nebude mít dostatek peněz na úhradu rozdílu ve výnosu nebo DSS poškodí peníze na osobních účtech porušením zákona, tak za naspořené peníze ručí stát prostřednictvím Sociální pojišťovny. Sociální pojišťovna ručí za škodu v plném rozsahu, ale maximálně do výše 50% zůstatku svého rezervního fondu solidarity. O výši náhrady rozhoduje soud. Tedy v případě přešlapu soukromé společnosti nese důsledky občan, neboť z jeho peněz se hradí škoda.

Riziko důchodové chudoby

Pokud nebude výrazně stoupat výška reálných mezd nebudou nízkopříjmové skupiny obyvatel schopné si naspořit dostatečné množství prostředků na svůj důchod a nezaměstnaní na tom budou podobně, neboť za ně stát neplatí odvody do žádného z pilířů. Toto představuje značné riziko výskytu důchodcovské chudoby v případě neexistence minimálního důchodu.

Riziko se zvětšuje při spoření ve druhém pilíři, neboť v něm nefungují mechanismy na obranu proti inflaci. V případě rostoucí inflace bude reálná kupní síla důchodu z druhého pilíře klesat.

6.2.2 Otazníkový výnos

Ohroženi jsou v podstatě všichni lidé, kteří se rozhodli spořit na důchod, neboť je pravděpodobné, že míra náhrady bude nadále klesat a důchody z druhého pilíře nebudou z dlouhodobého hlediska vyšší, než z průběžného systému. Podle Koncepce důchodové reformy bude při nejreálnějších parametrech růstu mezd a čistých výnosů z aktiv starobní důchod jen okolo 15% ze mzdy a ne 40%, jak prohlásilo ministerstvo.

Tedy slibované výnosy z druhého pilíře nejsou jisté, ba právě naopak, jsou nepravděpodobné. A tento argument je ještě přesvědčivější při zohlednění nákladů na přechod a administrativních poplatků. Administrativní náklady spojené s osobními účty jsou relativně vysoké ve srovnání s administrativními náklady veřejného průběžného systému. DSS si za vedení účtu odvádějí 1 % z každého příspěvku zaplaceného na účet a za správu účtu si odvádějí měsíčně 0,07 – 0,08 % ze všech naspořených peněz. Při odchodu do důchodu mohou poplatky představovat až okolo 15 % z naspořené částky. Naspořená částka se jistě ještě zkrátí o poplatek za nákup anuity u komerční pojišťovny.

6.2.3 Nedostatečná informovanost a riziko nesprávného výběru

Občané nebyli o reformě dostatečně informováni. Např. jen 6% občanů považovali informovanost o důchodové reformě za uspokojivou (průzkum agentury GfK Slovakia, srpen 2004). Také existují věci které nedokážeme předvídat. Mezi takové věci patří budoucí vývoj hospodářství, situace na finančních trzích, ropné šoky, délka života, kurzy měn, rozhodnutí důchodových fondů atd.

A na základě této neinformovanosti se měli občané vybrat svoji DSS, zvolit vhodný fond, hodnotit jeho úspěšnost, kriticky přistupovat k reklamní propagandě, případně se rozhodovat pro změnu DSS resp. fondu. Na základě nedostatečné informovanosti existuje reálná možnost nesprávného výběru. Prezentovaná svoboda a výhoda, může být proto velkým rizikem.

7 Dopady důchodové reformy na Slovensku

Tato kapitola se zabývá dopady, které sebou přinesla důchodová reforma po zavedení v roce 2005, které byly uvedeny především v Predbežném hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku. Hlavně se zaměřuje na dopad důchodové reformy na deficit veřejných financí.

7.1 Nepromyšlený vstup do II. pilíře

Z 2,6 mil. pojištěných osob do nového systému vstoupilo cca 1,5 mil osob. A asi 25 % těchto lidí změnilo systém i přesto, že období jejich spoření před odchodem do důchodu je příliš krátké na to, aby se jim to finančně vyplatilo.

7.2 Deficit veřejných financí

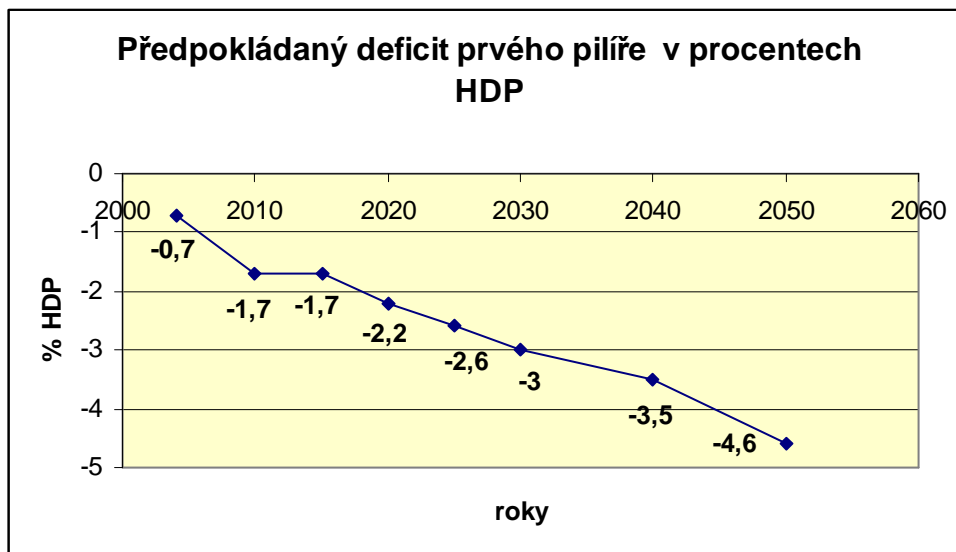
„Reforma vytváří systematický deficit zdrojů v prvním pilíři důchodového systému. Okamžitý deficit musel být krytý výnosy z privatizace majetku ve vlastnictví státu. Ve skutečnosti bylo pro první pilíř zpřístupněných okolo 60 – 70 miliard Sk získaných z prodeje státních plynárenských a elektrárenských společností. Tyto přesuny pokryjí deficit systému jen do konce prvního čtvrtletí roku 2009.“¹²

Podle krátkodobé předpovědi MPSVR SR bude očekávaný deficit veřejného systému sociálního pojištění v roce 2010 ve výšce 30 miliard Sk. Deficit samotného systému starobních důchodů může podle předpovědi dosáhnout až 60 miliard Sk. Podle předpokladů bude mít systém sociálního pojištění nakumulovaný deficit za roky 2005 – 2010 okolo 40 miliard Sk.

V budoucnosti se bude muset deficit, který může přesáhnout maximální úroveň rozpočtového deficitu danou maastrichtskými kritérii, pokrýt všeobecnými příjmy a dalšími přesuny z jiných oblastí sociálního zabezpečení a státního rozpočtu nebo snížením výdajů na důchody.

¹² *Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku* - Medzinárodný úrad práce: Odbor sociálneho zabezpečenia, sektor sociálnej ochrany, Ženeva Subregionálna kancelária pre strednú a východnú Európu, Budapešť Ženeva / Budapešť, srpen 2007

Graf 7-1 Předpokládaný deficit prvního pilíře v procentech HDP

Zdroj: Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku, graf vlastní

Jak je z grafu patrné, deficit v prvním pilíři bude z dlouhodobého hlediska růst. Z krátkodobého i střednědobého hlediska (do roku 2020) je důsledkem deficitu 50 procentní odvod potenciální sazby příspěvků na důchod do druhého pilíře.

Z dlouhodobého hlediska (rok 2050) je deficit do určité míry ještě problémem transformace, ale především je demografickým problémem. Demografický problém spočívá v téměř zdvojnásobení míry závislosti systému v období 2004 – 2050. Výsledkem finančního tlaku v tomto období bude pokles relativní výšky důchodu, který tento tlak ani dostatečně nevykompenzuje. Očekávaný pokles důchodů se částečně nahradí důchody vyplácené se soukromého systému.

První pilíř bude tedy nezbytně znovu reformovat z důvodu demografického tlaku. Současná reforma tento problém nevyřešila, ale ještě ho zhoršila.

Vliv II. pilíře na deficit veřejných financí (podle metodiky ESA 95, v mil. Sk)

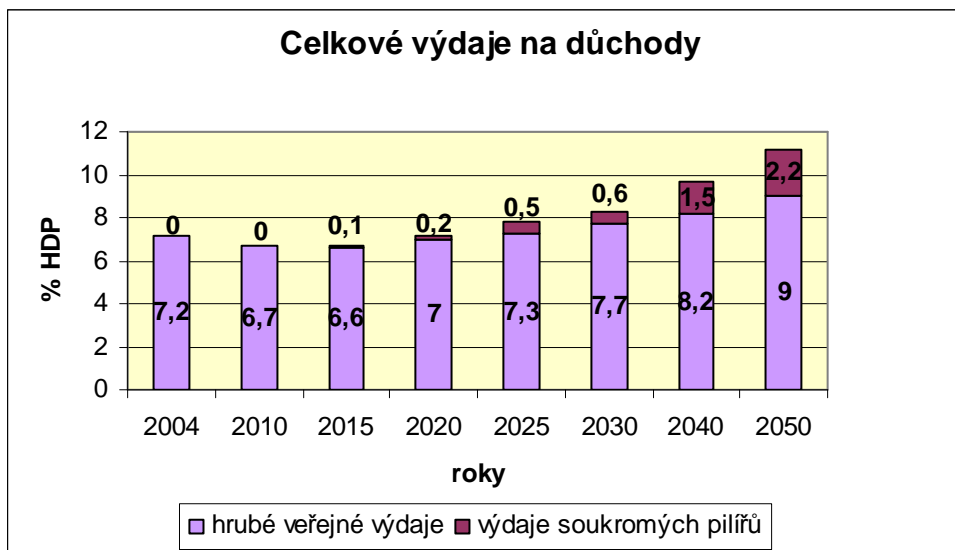
Tabulka 7-1 Vliv II. pilíře na deficit veřejných financí

Ukazatel	Rok				
	2006	2007	2008	2009	2010
Deficit veřejných financí	-44 408,3	-46 530,9	-39 416,5	-39 416,5	-19 233,5
Podíl deficitu v % na HDP	-2,9	-2,90	-2,3	-1,8	-0,8
Očekávaný dopad II. pilíře	-20 200,4	-20 198,8	-23 676,7	-28 472,5	-31 045,4
Podíl dopadu II. pilíře v % na HDP	-1,3	-1,1	-1,2	-1,3	-1,4

Zdroj: Návrh rozpočtu veřejnej správy na roky 2007 až 2009, Návrh rozpočtu veřejnej správy na roky 2008 až 2010

V tabulce vidíme, že očekávaný dopad II. pilíře na veřejné finance má zvyšující se tendenci. V roce 2006 se zavedení II. pilíře podílelo na celkovém deficitu veřejných financí 20 200,4 mil. Sk, ale v roce 2010 se očekává 31 045,4 mil. Sk. Tyto částky představují 1,3 % HDP pro rok 2006 a 1,4 % HDP pro rok 2010.

Graf 7-2 Celkové výdaje na důchody

Zdroj: Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku, graf vlastní

Celkový výdaje na důchody by v roce 2050 byly 11,2 % HDP, i když to nejsou nadměrná výdaje ve srovnání s výdaji na důchody v EU 25 v roce 2050, přesto by způsobily deficit, který by se musel vykrýt 4,6 % HDP. Jednou z příčin vysokého deficitu

může být věk odchodu do důchodu jen v 62 letech. Ve většině členských státech EU bude v roce 2050 standardní věk odchodu do důchodu 65 let a více. Menší deficit by zabezpečilo po vzoru členských států EU prodloužení důchodového věku na 65 let a změna ve výpočtu valorizace důchodu v průběžném systému.

Výška budoucího deficitu způsobí další tlaky na výšku dávek ve veřejném pilíři sociálního zabezpečení, neboť procesy finanční konsolidace se také budou snažit snížit výšku nákladů. A nebude se to týkat jen důchodů. Celkově existuje pravděpodobnost, že náklady na transformaci budou do velké míry financovat současná generace a budoucí důchodci, jako i poběratelé jiných peněžních dávek. To vše pravděpodobně povede k dalšímu poklesu důvěry obyvatel k veřejnému systému sociálního zabezpečení a ještě zhorší dlouhodobé problémy s udržitelností systému.

7.3 Další dopady

Je pravděpodobné, že relativní příjmy důchodců se sníží (viz tabulka 6 v příloze) a stupeň proměnlivosti a nestálosti úrovně důchodů mezi důchodci se zvýší. Menší předvídatelnost výšky příjmu v důchodu v novém důchodovém systému bude lidi tlačit ke kompenzačním a pravděpodobně konzervativním investičním rozhodnutím, které jim sníží jejich disponibilní příjem.

Problémem nového důchodového systému je také podle R. Sulíka¹³ přílišná štedrost solidárního prvního pilíře. Lidé s nadprůměrným platem se dožívají výrazně vyššího věku než jejich chudší spoluobčané. Navíc chodí do důchodu hned, mohou si to dovolit. V průměru potom stráví na penzi dvakrát více času než chudší spoluobčané. Bohatší důchodci dostanou od státu celkově ne dvakrát, ale čtyřikrát víc peněz. A na penze těch bohatších přispívají chudší.

Z nepoměru mezi počtem bohatších a chudších důchodců vyplývá, že zásluhovost je pro stát drahá.

¹³ Záborský J. - *Drahá hra na zásluhovost*, Solidarita slovenského dôchodkového systému nahráva bohatším seniorom, [online], dostupné na [www: <http://ekonomika.etrend.sk/98625/slovensko/draha-hra-na-zasluhovost >](http://ekonomika.etrend.sk/98625/slovensko/draha-hra-na-zasluhovost)

Závěr

Důchodová reforma na Slovensku uskutečněná v letech 2004 a 2005 sebou přinesla transformaci jednopilířového systému s průběžným financováním a s mezigenerační solidaritou (PAYG) na třípilířový. Také se prodloužil věk odchodu do důchodu na 62 let.

Důchodovou reformu na Slovensku prosadila bývalá vláda v čele s Mikulášem Dzurindou. Mezi důvody, které slovenskou vládu přiměly k důchodové reformě patřily například neudržitelnost systému financování důchodů, demografický vývoj obyvatelstva, růst nezaměstnanosti, vliv mezinárodních finančních institucí.

V tomto novém důchodovém systému je první pilíř financován průběžně a je povinný. V prvním pilíři zůstává pouze 50 % odvodů z hrubé mzdy, zbylých 50 % jde do druhého pilíře, který je také povinný. Povinný je pro osoby, kteří ještě nebyli zapojeni do důchodového systému. V případě osob, kteří již byli zapojeni do důchodového systému, byl vstup do druhého pilíře na jejich uvážení. V případě, že se rozhodli pro nevstup do druhého pilíře, tak 100 % odvodů zůstává v prvním pilíři. Druhý pilíř je založen na vkládání části odvodů na osobní důchodové účty u důchodových správcovských společností a tyto odvody se investují a zhodnocují prostřednictvím důchodových fondů. Třetí pilíř je dobrovolný a představuje doplňkové důchodové spoření.

Na důchodovou reformu v té podobě co byla schválena padlo mnoho kritiky, jak ze sféry politické, tak i ekonomické. Ivan Švejna a Martin Chren argumentovali proti důchodové reformě například tím, že:

- se zvýší odvodového zatížení pracujících a také se zvýší vyměřovací základ pro výpočet odvodů na trojnásobek průměrné mzdy;
- náklady reformy ponесou starší lidé a nízkopříjmové rodiny, protože podle nového výpočtu výšky starobního důchodu na důchodové reformě vydělají jen ti, kteří měli mzdu vyšší než je průměrná mzda a také proto, že v tomto systému neexistuje minimální důchod, který zaručoval minimální míru solidarity;
- jsou nejasně definovaná vlastnická práva k důchodovým úsporám, neboť o vlastnictví se mluví až po odchodu do důchodu, ale ne po dobu spoření;
- nesprávným řešením je i úplná zásluhovost v prvním pilíři, neboť je zde otázka, zda bude mít stát peníze na vyplácení důchodů, když občanům

s vyššími příjmy by se měli v budoucnu vyplácet důchody vyšší než 20 000 Sk.

Podle Ivana Lesaye je také proti důchodové reformě například i otazníkový výnos, protože výnosy v druhém pilíři jsou nejisté, ba skoro nepravděpodobné, a to se ještě musí zohlednit náklady na přechod a administrativní poplatky, při odchodu do důchodu mohou poplatky představovat až okolo 15 % z naspořené částky a tato částka se pravděpodobně ještě zkrátí o poplatek za nákup annuity.

Současná vláda včele s Robertem Ficem už připravila novelu zákona o sociálním pojištění, ve které chtějí např. zavést dosud neexistující minimální důchod. Ale už ti občané, kteří si myslí, že je pro ně druhý pilíř nevýhodný, mají možnost od 1. ledna 2008 do 30. června 2008 z tohoto pilíře vystoupit.

Mezi klady důchodové reformy lze považovat zavedení druhého pilíře a zvýšení průměrného důchodu o tisíc slovenských korun.

Nežádoucím efektem důchodové reformy je vytváření deficitu veřejných financí. Ale důchodová reforma se přece dělá proto, aby deficit v systému nevznikal. Mezi další nežádoucí efekt lze zařadit i přílišnou štedrost prvního pilíře, která bude pro stát drahá, neboť lidé s nadprůměrným příjmem chodí do důchodu hned a stráví v něm dvakrát více času než chudší spoluobčané, protože se dožívají vyššího věku a stát jim vyplatí čtyřikrát víc peněz. Některé nežádoucí efekty se mohou projevit až za několik desetiletí, kdy se bude těžko něco měnit.

Důchodovou reformu shledávají někteří za úspěšnou, někteří za neúspěšnou. Někdo si díky důchodové reformě polepší, někdo ne. Posoudit, jestli klady převažují nad zápory nebo naopak je těžké, jak ze strany občana, tak ze strany státu. Celkově shledávám důchodovou reformu na Slovensku za málo propracovanou. Určitě na tom měl podíl i fakt, že reforma byla podle mnohých schválena velice rychle a bez patřičných konzultací, ať už jde o tripartitní konzultace nebo konzultace se společností.

Vím, že i Česká republika by potřebovala důchodovou reformu, ale jestli máme jít po stopách Slovenska, tím si jistá nejsem. Určitě bychom neměli důchodovou reformu schválit rychle, bez patřičných konzultací, analýz, pohledů do zahraničí, konsensu mezi vládou, opozicí a všemi politickými reprezentanty, a v takové podobě, která by za 5 let potřebovala znovu zreformovat.

Použitá literatura

1. *Analýza výhodnosti a nevýhodnosti zotrvania v II. pilieri pre jednotlivé skupiny sporiteľov*, MPSVR SR, únor 2008 [online]. Dostupné na [www: <http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&mod=news&news_id=192>](http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&mod=news&news_id=192)
2. *Asociace dôchodových správcovských spoločností*, [online]. Dostupná na [www: <http://www.adss.sk>](http://www.adss.sk)
3. Arnoldová, A. - *Vybrané kapitoly ze sociálneho zabezpečení*, 1. část, Praha: Karolinum 2004, ISBN 80-246-0728-X
4. Bezděk, V. - *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)*, I. díl, VP č.25, Česká národní banka, Sekce měnová, Praha 2000
5. *Český statistický úřad - Výdaje na důchody, v % HDP, 2002*, [online]. Dostupné na [www: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/c5cfebca9de6e905c125723a004180a6/fc7df12e71df7d1bc12570a10044f90a/\\$FILE/duch02.xls>](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/c5cfebca9de6e905c125723a004180a6/fc7df12e71df7d1bc12570a10044f90a/$FILE/duch02.xls)
6. *Dôchodkové sporenie, Pre všetkých, ktorí sa rozhodujú o 2. pilieri*, brožura Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava, červen 2006
7. dss.allianzsp.sk/docDetail.aspx?nid=33&docid=39&doctype=ART&did=33
8. Karpiš, J., Ďurana, R., Ďurana, R., Jelenčiak, M. - *Analýza sociálneho systému SR*, INESS – Institute of Economic and Social Studies Bratislava, únor 2006
9. Kotous, J., Munková, G., Peřina, P. – *Úvod do sociální politiky*, Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2003, ISBN 80-85889-50-1
10. Krebs, V. a kolektiv – *Sociální politika*, ASPI Publishing, s. r. o., Praha 2002, ISBN 80-86395-33-2
11. Lesay, I. - *Slovenská dôchodková reforma v kontexte ekonomickej globalizácie*, Združenie sociálnej sebaobrany, Priatelia Zeme-CEPA, Trnava, duben 2005, [online]. Dostupné na [www: <http://www.priateliazeme.sk/cepa/pdf/dochodkova_reforma.pdf>](http://www.priateliazeme.sk/cepa/pdf/dochodkova_reforma.pdf)
12. *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009*, [online]. Dostupné na [www: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5632 >](http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5632)
13. *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2008 až 2010*, [online]. Dostupné na [www: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=6428>](http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=6428)
14. *Nové dôchodky od A po Z*, brožura Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2004, [online]. Dostupná na [www: <http://www.dochodok.gov.sk>](http://www.dochodok.gov.sk)

15. Pilný, J. - *Ekonomika verejného sektoru*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, ISBN 978-80-7395-021-7
16. *Podľa Nadácie Hayeka sa vláde podarila najmä daňová reforma*, denník 24 hodín [online], 12. května 2006. Dostupné na www: <<http://www.24hod.sk/clanok-13747-Podla-Nadacie-Hayeka-sa-vlade-podarila-najma-danova-reforma.html>> ISSN 1336-7641
17. *Portál Veřejné správy Slovenské republiky*, [online]. Dostupný na www: <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&etype=-1&aid=943>>
18. Potůček, M. a kol. – *Veřejná politika*, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha 2005, ISBN 80-86429-50-4
19. *Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku - Medzinárodný úrad práce: Odbor sociálneho zabezpečenia, sektor sociálnej ochrany, Ženeva Subregionálna kancelária pre strednú a východnú Európu, Budapešť Ženeva / Budapešť, srpen 2007.* Dostupné na www: <<http://www.employment.gov.sk/new/index.php?SMC=1&id=12970>>
20. Romans, F. - *The transition of women and men from work to retirement*, Statistics in focus, population and social conditions, 97/2007, [online]. Dostupné na www: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-07-097/EN/KS-SF-07-097-EN.PDF>, ISSN 1977-0316
21. Švejna, I., Chren, M. – *Dôchodková reforma po slovensky*, Nadácia F. A. Hayeka Bratislava, 2004, ISBN 80-969098-0-0, [online]. Dostupná na www: <<http://www.hayek.sk/images/stories/PDF/publikacie/drposlovensky.pdf>>
22. *Sociální pojišťovna*, [online]. Dostupná na www: <<http://www.socpoist.sk>>
23. *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2006*, Bratislava 30. května 2006, Číslo: 13719/2007-II/1, Materiál na zasadání vlády Slovenské republiky, [online]. Dostupná na www: <<http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/CAFAB1C80DD9F731C12572ED0049EEF5?OpenDocument>>
24. *Statistický úrad Slovenské republiky*, [online]. Dostupné na www: <<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=10335>>
25. Thomas, M. - *Analýza materiálu MPSVR SR „Návrh Koncepcie reformy dôchodkového zabezpečenia v SR“*, Inštitút pre slobodnú spoločnosť - INEKO, 16. dubna 2003, [online]. Dostupné na www: <http://www.ineko.sk/reformy2003/menu_dochodky_koncepcia_analyza_thomay.pdf>
26. Vaňo, B., Jurčová, D., Mészáros, J. – *Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050*, Infostat – Inštitút informatiky a štatistiky, Akty Bratislava, listopad 2002

27. Vilček, I. – *Slováci mení dôchodovú reformu*, internetový server Novinky.cz, [online], 30. 10. 2007. Dostupné na www: <<http://www.novinky.cz/clanek/125734-slovaci-meni-duchodovou-reformu.html>>
28. www.aegon.sk/
29. www.axa-sk.com/DesktopDefault.aspx?tabid=407&chosenMenuItem=149
30. www.csobdss.sk/
31. www.dochodok.gov.sk/
32. www.ineko.sk/reformy2003/dochodky.htm
33. www.ingdss.sk/
34. www.vubgenerali.sk/Default.aspx?contentID=1043
35. Záborský, J. - *Drahá hra na zásluhovosť, Solidarita slovenského dôchodkového systému nahráva bohatším seniorom*, internetová služba týdeníku TREND [online], 23. 4. 2007. Dostupné na www: <<http://ekonomika.etrend.sk/98625/slovensko/draha-hra-na-zasluhovost>>, ISSN 1336-2674
36. Záborský, J. – *Ako vyzerá optimálny dôchodkový systém*, internetová služba týdeníku TREND [online], 30. 4. 2008. Dostupné na www: <<http://ekonomika.etrend.sk/133278/slovensko/ako-vyzera-optimalny-dochodkovy-system>>, ISSN 1336-2674
37. zákon č. 461/2003 Z. z., o sociálnom poistení
38. zákon č. 43/2004 Z. z., o starobním dôchodkovom sporení
39. zákon č. 650/2004 Z. z., o doplnkovom dôchodkovom sporení.

Příloha

Tabulka 1 Důchodový věk žen

Tabulka 2 Důchodový věk mužů

Tabulka 3 Průměrná měsíční výška důchodů

Tabulka 4 Administrativní poplatky v latinsko - amerických kapitalizačních systémech, 1998

Tabulka 5 Finanční vývoj veřejného důchodového systému na Slovensku v letech 2004 - 2050

Tabulka 6 Celkové výdaje na důchody na Slovensku v letech 2004 - 2050

Tabulka 7 Average age of withdrawal from the labour market, 2005

Graf 1 Průměrný starobní důchod a průměrná měsíční mzda v hospodářství SR

Graf 2 Výdaje na důchodové dávky

Graf 3 Výdaje na důchody v EU - 25, 2002

Graf 4 Median age of retirement of women and men, 2005

Graf 5 Official and median age of retirement of men, 1998 and 2005

Graf 6 Official and median age of retirement of women, 1998 and 2005

Graf 7 Vývoj migrace v SR do roku 2050 (střední variant)

Graf 8 Vývoj důchodové jednotky důchodových fondů u ING v 2. pol. r. 2007

Tabulka 1 Dúchodový v k  en

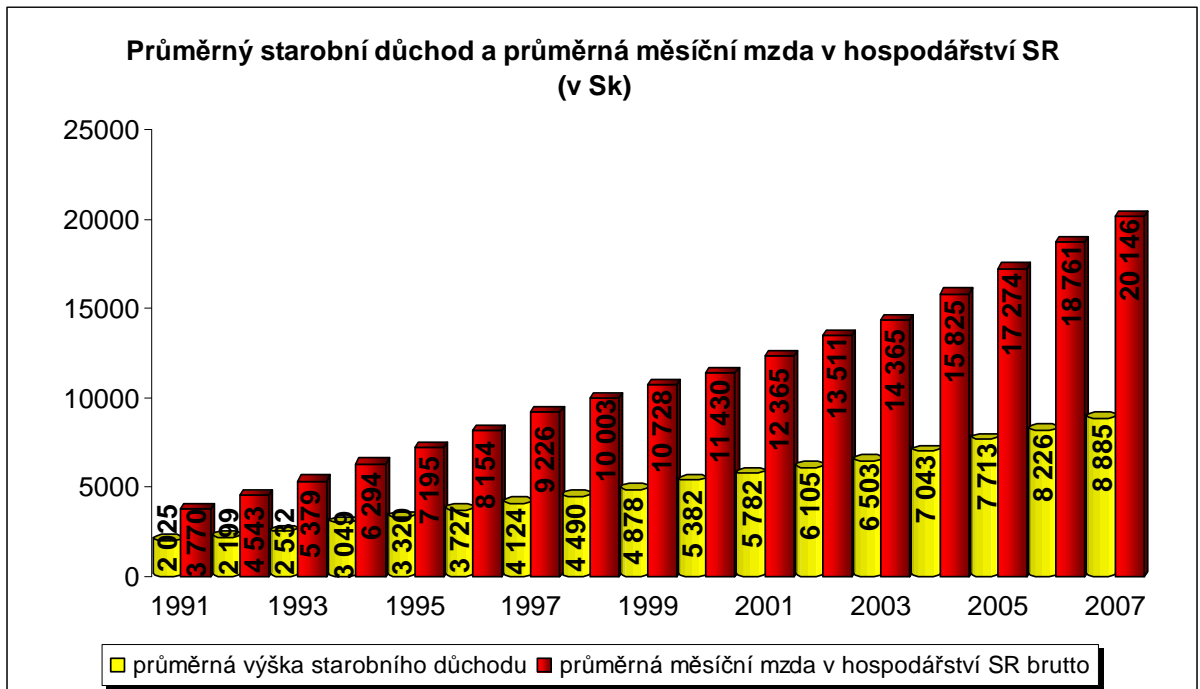
Rok narodenia ženy	D�chodkov� v�k				
	Bez detí	1 dieťa	2 deti	3 alebo 4 deti	5 a viac detí
1947	57 rokov a 9 mesiacov				
1948	58 rokov a 6 mesiacov	56 rokov a 9 mesiacov			
1949	59 rokov a 3 mesiace	57 rokov a 6 mesiacov	55 rokov a 9 mesiacov		
1950	60 rokov	58 rokov a 3 mesiace	56 rokov a 6 mesiacov	54 rokov a 9 mesiacov	
1951	60 rokov a 9 mesiacov	59 rokov	57 rokov a 3 mesiace	55 rokov a 6 mesiacov	53 rokov a 9 mesiacov
1952	61 rokov a 6 mesiacov	59 rokov a 9 mesiacov	58 rokov	56 rokov a 3 mesiace	54 rokov a 6 mesiacov
1953	62 rokov	60 rokov a 6 mesiacov	58 rokov a 9 mesiacov	57 rokov	55 rokov a 3 mesiace
1954	62 rokov	61 rokov a 3 mesiace	59 rokov a 6 mesiacov	57 rokov a 9 mesiacov	56 rokov
1955	62 rokov	62 rokov	60 rokov a 3 mesiace	58 rokov a 6 mesiacov	56 rokov a 9 mesiacov
1956	62 rokov	62 rokov	61 rokov	59 rokov a 3 mesiace	57 rokov a 6 mesiacov
1957	62 rokov	62 rokov	61 rokov a 9 mesiacov	60 rokov	58 rokov a 3 mesiace
1958	62 rokov	62 rokov	62 rokov	60 rokov a 9 mesiacov	59 rokov
1959	62 rokov	62 rokov	62 rokov	61 rokov a 6 mesiacov	59 rokov a 9 mesiacov
1960	62 rokov	62 rokov	62 rokov	62 rokov	60 rokov a 6 mesiacov
1961	62 rokov	62 rokov	62 rokov	62 rokov	61 rokov a 3 mesiace
1962	62 rokov	62 rokov	62 rokov	62 rokov	62 rokov

Zdroj: www.dochodok.gov.sk**Tabulka 2 D chodov  v k mu u**

Rok narodenia muža	D�chodkov� v�k
1943 a skôr	60 rokov
1944	60 rokov a 9 mesiacov
1945	61 rokov a 6 mesiacov
1946 a neskôr	62 rokov

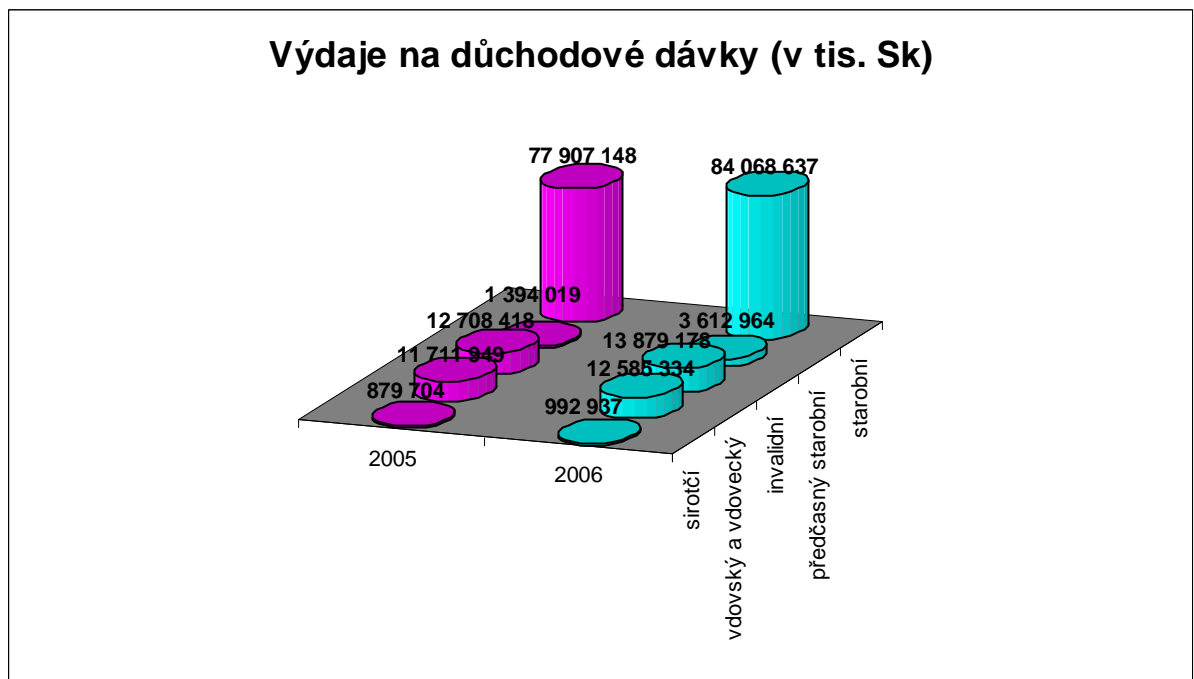
Zdroj: www.dochodok.gov.sk

Graf 1 Průměrný starobní důchod a průměrná měsíční mzda v hospodářství SR

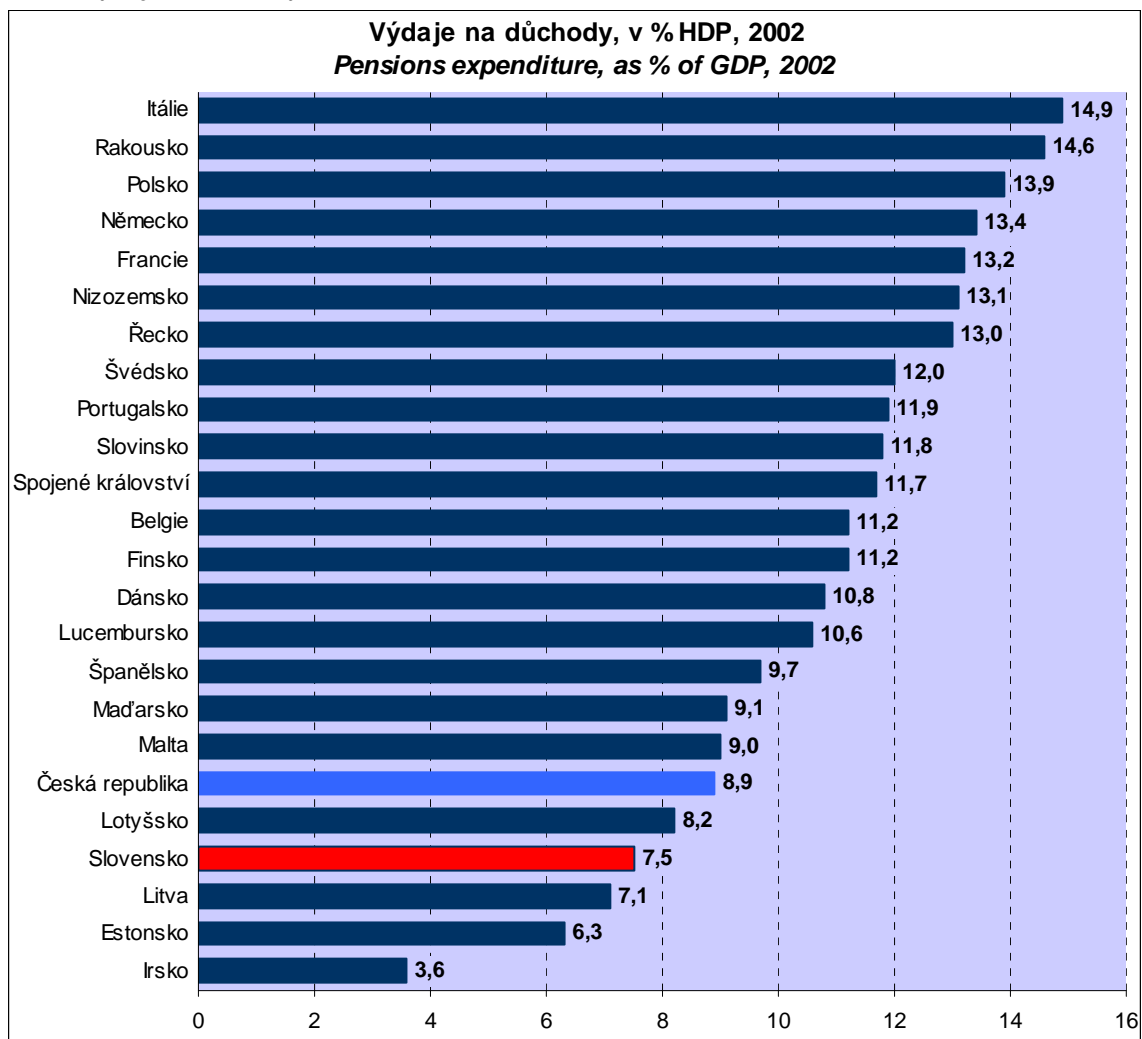
Zdroj: Sociální pojišťovna, graf vlastní

Graf 2 Výdaje na důchodové dávky

Zdroj: Sociální pojišťovna, graf vlastní

Graf 3 Výdaje na důchody v EU - 25, 2002

Zdroj: Český statistický úřad

Tabulka 3 Průměrná měsíční výška důchodů

Průměrná měsíční výška důchodů v r. 2001 až 2006 (v Sk)						
Druh důchodu	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Starobní	5 812	6 133	6 531	7 046	7 713	8 226
Předčasný starobní	x	x	x	7 370	8 500	8 970
Invalidní	5 342	5 636	5 999	5 668	5 804	6 139
Vdovský	3 912	4 069	4 327	4 625	4 938	5 203
Vdovecký	2 116	2 222	2 356	2 758	3 206	3 540
Sirotčí	1 726	1 807	1 921	2 071	2 267	2 982
Důchod manželky	570	570	570	570	570	570
Sociální	3 770	3 922	4 199	4 212	4 592	4 861

Zdroj: Statistický úřad Slovenské republiky

Tabulka 4 Administratívni poplatky v latinsko - amerických kapitalizačných systémoch, 1998

Administratívni poplatky v latinsko - amerických kapitalizačných systémoch, 1998				
Stát	Příspěvek jako % hrubé mzdy¹	Poplatek jako % hrubé mzdy	Poplatek jako % příspěvků	Poplatek jako % objemu aktiv
Argentina	10,00	2,30	23,00	7,66
Bolívie	10,60	0,60	5,50	3,00
Kolumbie	11,60	1,64	14,10	4,00
Čile ²	11,80	1,84	15,60	1,36
Peru	12,40	2,36	19,00	7,31
Mexiko	8,70	1,92	22,10	9,19

Zdroj: James, E., Smalhout, J. a Vittas, D. (2001): Administrative Costs and the Organization of Individual Account Systems: A Comparative Perspective, in Holzmann, R. a Stiglitz, J. (eds.): New Ideas About Old Age Security, World Bank, Washington, DC, 2001

Poznámky:

¹ zahrnuje příspěvek na individuální účet a účtovaný poplatek

² v Čile fondy většinou účtují i nízký měsíční paušální poplatek

Zdroj: Analýza návrhu „Konceptie reformy důchodového zabezpečenia v Slovenskej republike

Tabulka 5 Finanční vývoj veřejného důchodového systému na Slovensku v letech 2004 - 2050

Rok	Finančný vývoj verejného dôchodkového systému na Slovensku v rokoch 2004 - 2050 podľa základných predpokladov Výboru ekonomickej politiky EÚ							
	2004	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Hrubé verejné výdavky v percentách HDP	7,2	6,7	6,6	7	7,3	7,7	8,2	9
Dôchodkové príspevky v percentách HDP	6,5	5	4,9	4,8	4,7	4,7	4,7	4,4
Predpokladaný deficit prvého piliera (% HDP)	-0,7	-1,7	-1,7	-2,2	-2,6	-3	-3,5	-4,6
Predpokladaný pomer dávok (1)	13	12,6	12,4	12,3	12	11,4	9,9	8,8
Miera závislosti systému (2)	54	53	53	57	61	67	83	101

Zdroj: GR ECFIN: The impact of ageing on public expenditure: projections for EU Member states on pensions health care, long-term care, education and unemployment transfers, osobitná správa č. 1/2006

Osobitná správa č. 1/2006

Poznámky: (1) Percento dávok = priemerný verejný dôchodok v pomere k výstupu na pracovníka

(2) Miera závislosti systému = počet dôchodcov v pomere k počtu prispievateľov do verejného dôchodkového systému

Zdroj: Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku

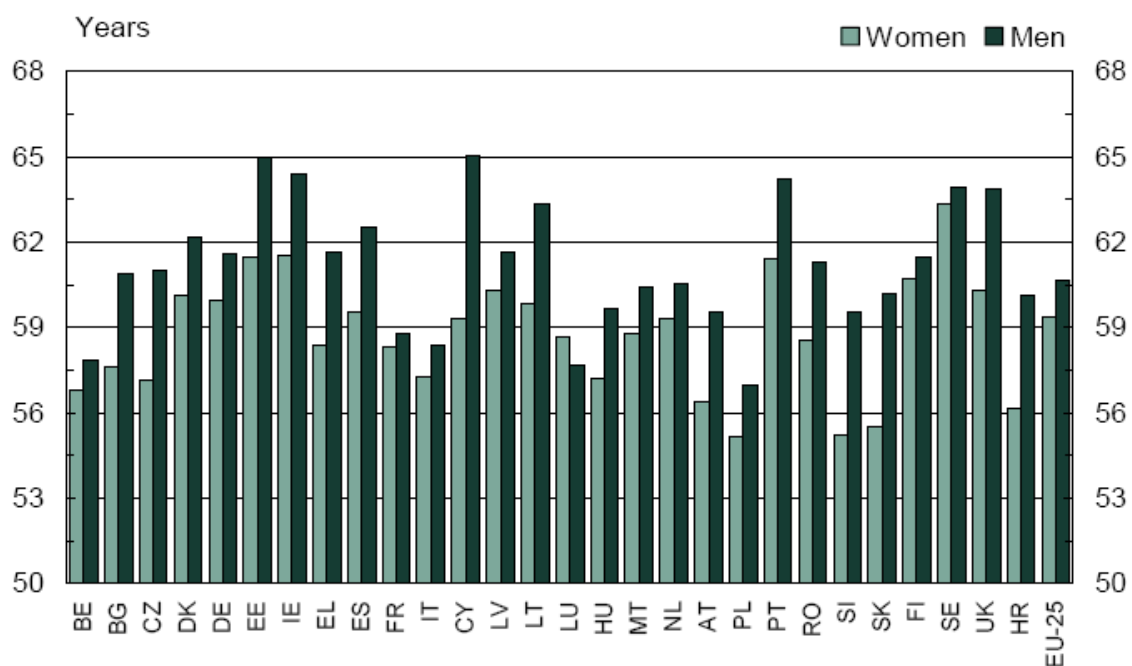
Tabulka 6 Celkové výdaje na důchody na Slovensku v letech 2004 - 2050

Rok	Celkové výdaje na důchodky na Slovensku v letech 2004 - 2050 podľa základných predpokladov Výboru ekonomickej politiky EÚ							
	2004	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Hrubé verejné výdavky ako percento HDP	7,2	6,7	6,6	7	7,3	7,7	8,2	9
Výdavky súkromných pilierov ako percento HDP	0	0	0,1	0,2	0,5	0,6	1,5	2,2
Celkové výdavky (% HDP)	7,2	6,7	6,7	7,2	7,8	8,3	9,7	11,2
Priemerný pomer celkovej dávky	13	12,7	12,7	12,7	12,7	12,4	11,6	11
Priemerný pomer dávky z druhého piliera (2)	0	0,1	0,3	0,4	0,7	1	1,7	2,2
Zdroj: ECFIN, 2006, citované dielo a odhady misie								
Poznámka: Pre všetkých dôchodcov								

Zdroj: Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku

Median age of retirement of women and men, 2005

Graf 4 Median age of retirement of women and men, 2005

Source: Eurostat, Labour Force Survey

Zdroj: Statistics of focus, Population and social conditions, 97/2007, Fabrice Romans

Average age of withdrawal from the labour market, 2005

Tabulka 7 Average age of withdrawal from the labour market, 2005

	Median age *		Mean age (structural indicator)	
	Women	Men	Women	Men
BE	56.8	57.9	59.6	61.6
BG	57.6	60.9	58.4	62.4
CZ	57.2	61.0	59.1	62.3
DK	60.1	62.2	60.7	61.2
DE	59.9	61.6	61.1	61.4
EE	61.4	65.0	:	:
IE	61.5	64.4	64.6	63.6
EL	58.4	61.7	61.0	62.5
ES	59.5	62.6	62.8	62.0
FR	58.3	58.8	59.1	58.5
IT	57.2	58.4	58.8	60.7
CY	59.3	65.0	:	:
LV	60.3	61.6	:	:
LT	59.8	63.4	:	:
LU	58.7	57.7	:	:
HU	57.2	59.6	58.7	61.2
MT	58.8	60.4	:	:
NL	59.3	60.5	61.4	61.6
AT	56.4	59.6	59.4	60.3
PL	55.2	57.0	57.4	62.0
PT	61.4	64.2	63.8	62.4
RO	58.6	61.3	61.5	64.7
SI	55.2	59.5	:	:
SK	55.5	60.2	57.6	61.1
FI	60.7	61.5	61.7	61.8
SE	63.3	63.9	63.0	64.3
UK	60.3	63.8	61.9	63.4
HR	56.2	60.1	57.4	60.5
EU-25	59.4	60.7	60.4	61.4

* See Methodological notes for definition

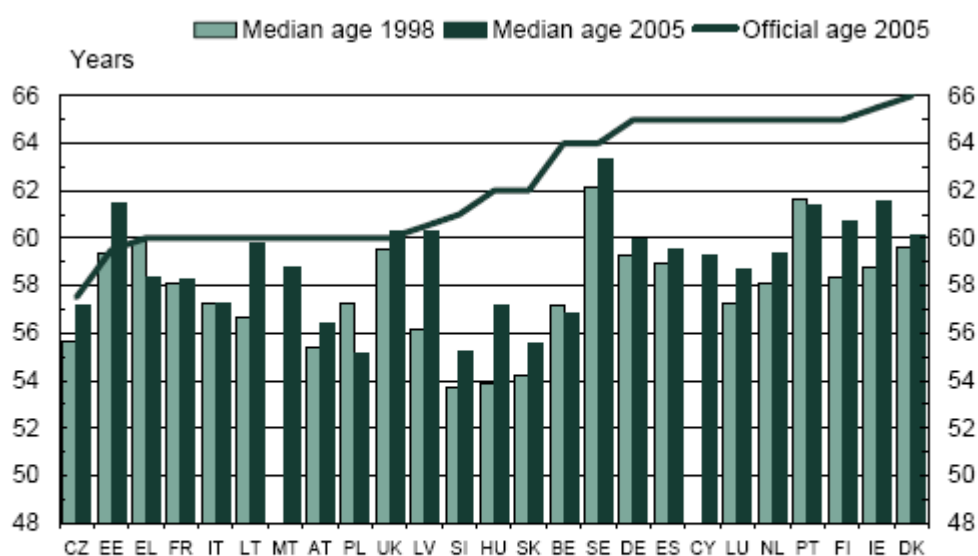
The figures for the structural indicator for Germany refer to 2004

Source: Eurostat, Labour Force Survey and Structural Indicators for Employment

Zdroj: Statistics of focus, Population and social conditions, 97/2007, Fabrice Romans

Official and median age of retirement of men, 1998 and 2005

Graf 5 Official and median age of retirement of men, 1998 and 2005

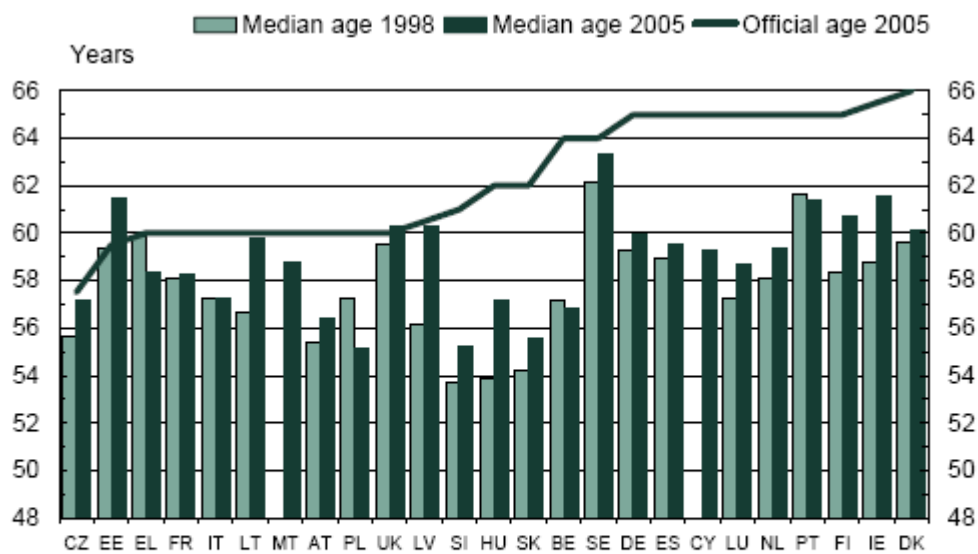
Source: Eurostat, Labour Force Survey and DG Employment and Social Affairs, MISSOC

Official age: age at which women are entitled to draw a full retirement pension.
 MT, CY: No data for 1998

Zdroj: Statistics of focus, Population and social conditions, 97/2007, Fabrice Romans

Official and median age of retirement of women, 1998 and 2005

Graf 6 Official and median age of retirement of women, 1998 and 2005

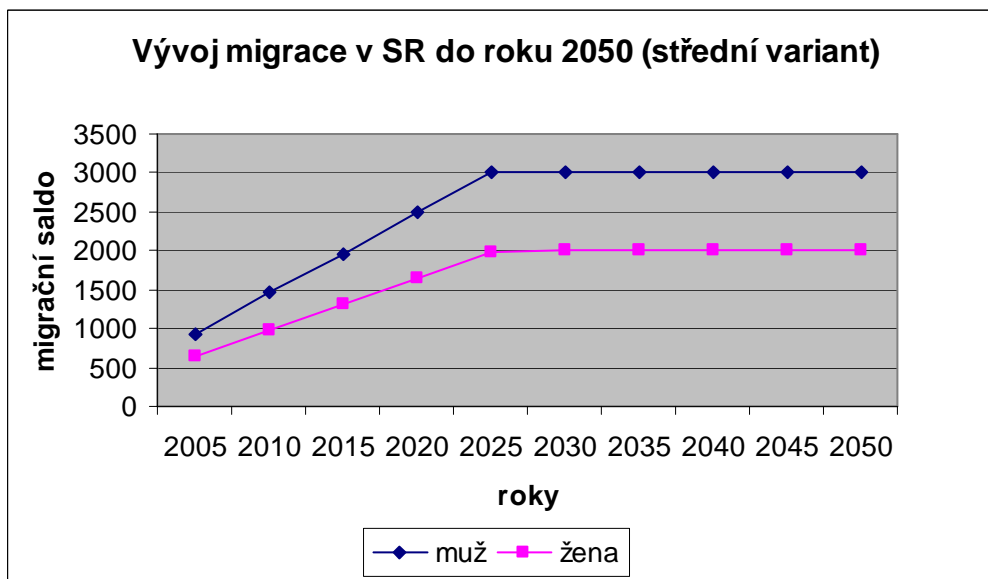

Source: Eurostat, Labour Force Survey and DG Employment and Social Affairs, MISSOC

Official age: age at which women are entitled to draw a full retirement pension.
 MT, CY: No data for 1998

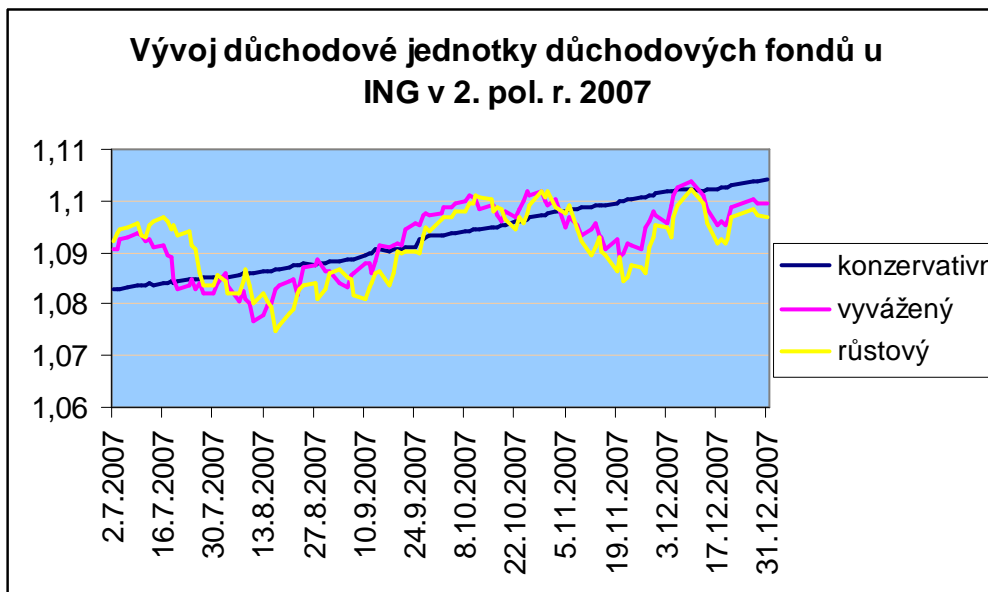
Zdroj: Statistics of focus, Population and social conditions, 97/2007, Fabrice Romans

Graf 7 Vývoj migrace v SR do roku 2050 (střední variant)

Zdroj: Prognóza vývoje obyvatelstva SR do roku 2050, graf vlastní

Graf 8 Vývoj důchodové jednotky důchodových fondů u ING v 2. pol. r. 2007

Zdroj: ING, graf vlastní